

OOSTVLAAMSE ZANTEN

algemeen tweemaandelijks tijdschrift
voor volkskunde

XLIX - 1974 - 1

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 42, B 9000 Gent en op de bibliotheek: Kraanlei 63, B 9000 Gent.

1. Oostvlaamsche Zanten, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt: 15e, 19e jg., 21e tot en met 31e jg., 33e tot en met 47e jg.; tegen 200 F per jaargang. Losse nummers ook van de jgg. 1-19 zijn nog beschikbaar tegen 55 F per nummer. **Jaarboek 1945 (jg. 20)** van de **Bond der Oostvlaamse Folkloristen**: 159 F (leden 106 F). Inhoudstafel op Oostvlaamse Zanten Jg. I - Jg. XXV), door F. VAN ES: 55 F (leden 42 F). **Idem II** (Jg. XXVI - Jg. XXXV), door F. VAN ES: 45 F (leden 35 F).
2. Geïllustreerd Feestnummer (lustrumnr.) Prijs: 30 F (leden 23 F) + 7 F porti.
3. Survivances du Passé, door A. MARINUS (8 p.). Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
4. Zur Entwicklu gsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
5. Osschaart door F. VAN ES (overdruk 1945), 28 blz. Prijs 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
6. 2e Lustnummer 1930-1935. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
7. Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten, (over het teerlingspel) door Emile ANDELHOF. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 7 F porti.
8. Het ont taa van de Julius-Caesarfeesten te Velzeke-Ruddershove, door J. en M. JANSSENS-BUYSE. 1940, 10 p., 1 lied. Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
9. Het Curieus en Vermakelijk Na enboek, door Em. ANDELHOF. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
10. Folklore en Onderwijs, door L. HOSTE. Prijs: 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
11. August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken, door Fr. DE COSTER. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
12. Pastoor Constant Duviller, Folklorist en folkloristische Figuur, door F. VAN ES. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
13. De Wetterse Reuzen, door Lic. M. DAEM. Prijs: 30 F (leden 22 F) + 5 F porti.
14. Sagen uit Noord-Oost-Vlaanderen, door Dr. G. DE MEYER. Prijs: 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
15. Een Teerlingspel in Gent, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs: 30 F (leden 22 F) + 7 F porti.
16. Spelen mijner Jeugd, door L. LIEVEVROUW. Prijs: 80 F (leden 60 F) + 10 F porti.
17. De levende Folklore van het Gewest Balegem, door M. BROECKHOVE. Prijs: 70 F
18. Kantwerkstersclub St.-Katelijne - Kursus Stropkant, 1e Leerjaar: 185 F + 7 F porti.
19. Doods-, Begraenis- Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde, door J. PIETERS. Prijs: 150 F (leden 110 F) + 10 F porti.
20. Het Volksleven te Wiez. 1900-1950, door J. VAN HAVER. Prijs 150 F (led. 110 F) + 10 F porti.
21. Inventaris der Apothekerspotten opgesteld in de « Apotheek uit de XVIIIe Eeuw Mus. v. Volkskunde Gent) door L.J. VANDEWIELE, 1951, 12 blz., 4 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
22. De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermond, door H. VAN HESE. Prijs 150 F + 10 F porti.
23. De folklore van de Hop in Vlaams België, vroeger en nu, door Cl. VANHOUCKE, Prijs: 200 F (leden 150 F) + 10 F porti.
24. Het Sterrelief in het Gebied van Dender en Schelde, door J. DE VUYST. 1968, 175 blz., 189 liederen en 50 mel., (mit einer deutschen Zusammenfassung). Prijs: 250 F (leden 180 F) + 10 F porti.
25. Ernest Van de Dricssche. Schilder van ons Volksleven, door R. VAN DER LINDEN, 1968, 32 blz. (op kunstdrukpapier), avec un résumé en français. 2e druk, Prijs: 75 F (leden 55 F) + 7 F porti.
26. Catalogus Tentoonstelling 125 jaar G ntse Feesten, juli-augustus 1968, 44 blz. Prijs 50 F (leden 40 F) + 7 F porti.
27. Kinderzang uit Zwijnaarde, door Dr. L. GELBER. Prijs: 70 F (leden 50 F) + 5 F porti.
28. Lodewijk Lievevrouw herdacht door F. DE COSTER. 1952, 12 blz., 1 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
29. De Vinke sport in Vlaanderen (avec un résumé en français). 1969, 165 blz., 42 ill. 3 tek., door M. BROECKHOVE. (Nr. X van de uitgaven van het Alfons De Cockfonds). Prijs: 300 F (leden 200 F) + 10 F porti.
30. Van het cijskiesrecht naar het algemeen meervoudig ste recht (mit einer deutschen Zusammenfassung) door Albert BRACKE. 1970, 52 blz. 11 ill. (Nr. 31 van de Uitgaven van de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen) Prijs: 100 F (leden 80 F) + 5 F porti.
31. Bibliografie Renaat van der Linden, door R. BERCKMOES, 1971. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
32. Kantwerkstersclub St.-Katelijne - Kursus Stropkant 2e leerjaar: 185 F + 7 F porti.
33. Kantwerkstersclub St.-Katelijne - Kursus Cluny 1e leerjaar: 185 F + 7 F porti.
34. Huldebetoon E.H. Gabriel Celis gevolgd door zijn Bibliografie samengelezen door F. VAN ES. 1954, 20 blz., 1 ill. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 5 porti

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
 ORGAAN V.D. KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen
 en van het internationaal studiekomitee voor ommegangsreuzen

Redaktie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B 9620 Zottegem

Redactieleden : Maurits Broeckhove, Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn.

Ruil en Recensiedienst : Dr. R. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 63, B 9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

INHOUD

Prijs : 55 F

Dr. R. HAESERYN. — Uit het Museum voor Volkskunde.— Bij twee tijdelijke tentoonstellingen in 1973	2
B. MOENS-LAMBRECHTS. — Kokosmattengetouw	11
M. VAN WESEMAEL. — Een "Vlaams" Curiosum uit de Verre Vreemde	16
J. VANWYNSBERGHE. — "Aangepaste" dokumenten als verkiezingspropaganda te Brugge 1964-1971	18
DIENST VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN	
J. DE VUYST. — Transvaal in het Vlaamse volkslied	26
BOEKBESPREKINGEN	
Dr. Lucy GELBER. — De Meloep van de Vlaamse Kinderzang. Psycho-Genetische studie. — Dr. R. Haeseryn	22
Pluk het jaar 1973 — Volkskundige Almanak Drukkerij Roels, Borgerhout. — R. van der Linden	23
Karel DE DECKER. — Slalom van de Vlaamse Humor — Een keurkorf kaarten. — R. van der Linden	23
L. VANDENBUSSCHE. — Ziekten en Remedies in de Volksgeneeskunde. — M. Broeckhove	24
R. MEURANT en R. VAN DER LINDEN. — Volksleven in België. — M. Broeckhove	25

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van v.z.w.
 Noordstarfonds, Gent en het Stadsbestuur van Gent

Uit het Museum voor Volkskunde

BIJ TWEE TIJDELIJKE TENTOONSTELLINGEN IN 1973

Van 14 april tot 15 mei 1973 liep in het Gentse Museum voor Volkskunde een tentoonstelling van "Voorwerpen en Dokumenten uit de Reserves en van Recente Aanwinsten van het Museum". Tegelijk met de opening op 13 april werd ook een vernieuwde museumafdeling voorgesteld, die genaamd werd Rondom de Klompenmakerij en die bestaat uit een ingerichte, oude "kloefkapperij" met een keuze van klompenmakersgereedschap en -produkten. De ondergetekende stelde als volgt de tentoonstelling voor.

* * *

Bij het binnenkomen hebt u er zich kunnen van vergewissen dat ons Museum voor Volkskunde alweer een bouwperiode kent. Ik prijs mij gelukkig uit naam van de Bond en de beheercommissie in het openbaar grote dank uit te spreken aan het Gentse stadsbestuur en vooral aan zijn Diensten van de Afdeling Monumentenzorg voor hun nooit aflatende zorg het museum voor volkskunde te helpen uitbouwen en verfraaien. Graag nemen wij het onvermijdelijk daarmee gepaard gaande ongerief op de koop toe. Daardoor is ook te verklaren waarom pas midden april de eerste tijdelijke tentoonstelling aan u kan worden voorgesteld.

Doch vooraleer wij die samen zullen bekijken kan ik u ook een vernieuwde afdeling voorstellen, die alweer onze stelregel huldigt: nieuwe aanwinsten onderbrengen in bestaande afdelingen als verbeterende vervanging van wat er vroeger stond. De Heer Octaaf Poppe uit Desteldonk heeft na het overlijden van zijn beide broers Kamiel en Cesar in 1972 de oude klompenmakerij met volledig gereedschap en ander huisraad overgemaakt aan het museum voor volkskunde. Daarmee kon het ensemble van de klompenmakerij uit Desteldonk, die tot 1972 door wijlen de Heer Cesar Poppe werd bediend en waaraan een typisch karakter niet te ontkennen valt, worden gereconstrueerd. U zult weldra ontdekken dat de klompenmaker ook een bekende volkssport als liefhebberij beoefent. In de afdeling kunt u door middel van enig iconografisch materiaal ook zien hoe de oorspronkelijke toestand *in situ* was en wie de bewoners van het huis waren. Cesar Poppe oefende het beroep van klompenmaker naast dat van barbier uit in opvolging van zijn vader Louis Poppe, die leefde van 1863 tot 1931. Hij hield een café "In de Voerman", waarvan het interieur op een foto te zien is en waarvan de gevel voorkomt op een oude prentbriefkaart. In het geval dat ons hier bezighoudt konden van de verworven voorwerpen nauwkeurig de herkomst en de originele toestand worden achterhaald, wat voor de meeste aanwinsten niet mogelijk is.

Door de tentoonstelling die we vandaag zullen openen, willen we

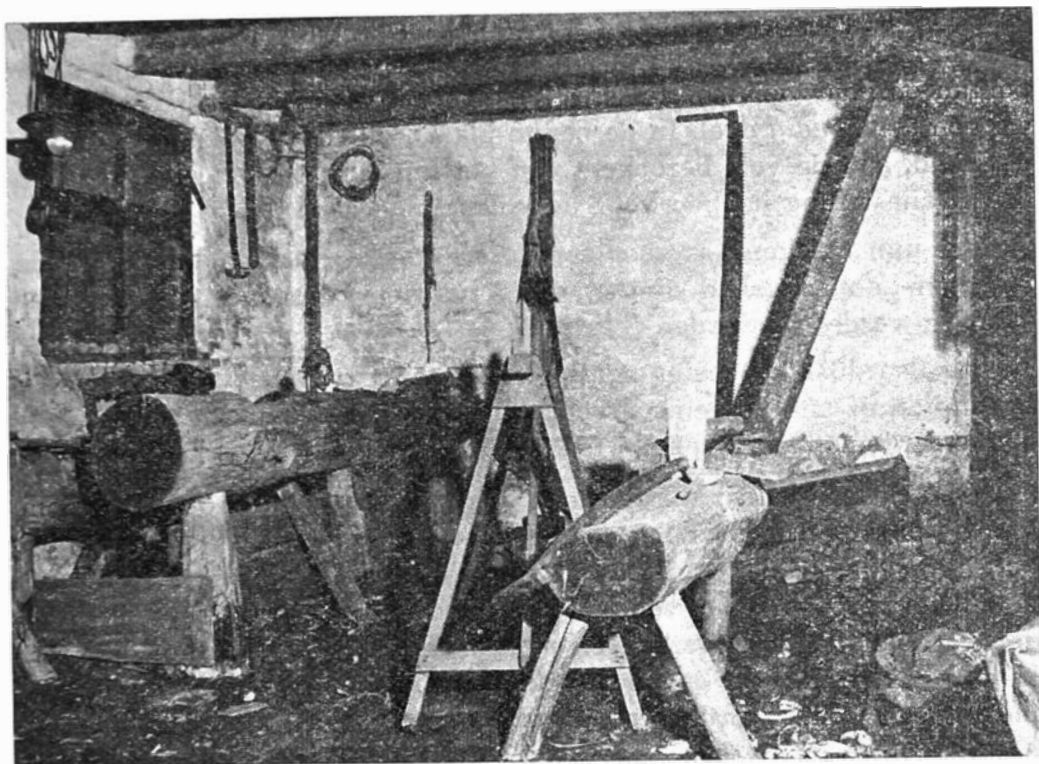

Fig. 1 : Oude klompenmakerij Poppe te Desteldonk begin 1973 (toestand ter plaatse).
Foto Mus. v. Volksk.

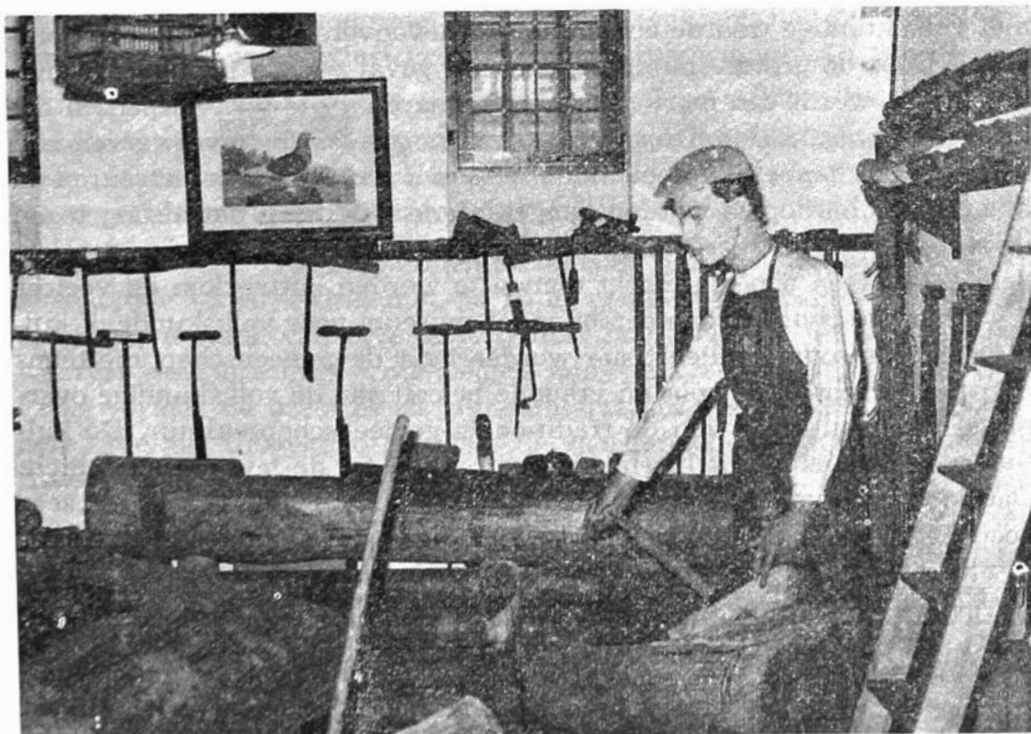

Fig. 2 : Opstelling klompenmakerij Poppe in het Museum voor Volkskunde te Gent april 1973. De klompenmaker was een "duivenmelker".
Foto J. Strickx, Aalst

een aantal recente aanwinsten in reliëf brengen, omringd door een groep uit de vele voorwerpen en documenten, die in onze reserves zijn opgeborgen en daardoor meestal onvoldoende bekend zijn. Daarmee beogen we een *drievoudig* doel. In de eerste plaats willen we aan de leden van de Bond, aan de vele bezoekers van het museum en aan alle personen die belangstelling hebben voor de volkskunde aantonen :

— wat hun betekenis is voor een betere kennis van de functie die de objecten hebben gehad of thans nog bezitten binnen de gemeenschap waar ze werden of worden gebruikt,

— hoe daardoor een beter begrip wordt aangekweekt voor de tradities die in een of andere gemeenschap, b.v. een groep ambachtslieden, een stand, een ontspanningsgroep, tot stand zijn gekomen.

Ten *tweede* willen we aan iedereen duidelijk maken dat de waarde van de objecten en de dokumenten in het *geestelijke* vlak ligt veeleer dan in het financiële. Op zichzelf hebben de voor de volkskunde belangrijke voorwerpen geen of weinig *financiële* waarde, ze krijgen die jammer genoeg door de vaak overdreven hang naar het bezitten ervan, met het gevolg dat ze in vele gevallen voor de volkskundige wetenschap niet meer toegankelijk worden.

Prof. Dr. Wolfgang BRUECKNER van de volkskundige afdeling aan de universiteit te Frankfurt am Main wijst terecht op dit verschijnsel in de inleiding tot de catalogus van de tentoonstelling Die Bilderfabrik⁽¹⁾. Hij betoogt aldaar dat het tentoonstellen van voorwerpen en dokumenten met volkskundige waarde een ongunstig nevenverschijnsel kan doen ontstaan. Door de grotere publiciteit, in zijn geval van de populaire wandversiering, wordt een markt geschapen waardoor die voorwerpen en dokumenten wegens de opgejaagde prijzen nog moeilijk te verwerven zijn voor wetenschappelijke doeleinden. Dat valt ten zeerste te betreuren en dient zeker hardop te worden aangeklaagd in de hoop dat alsnog tegen de stroom op wordt geroeid. Het is daarom ook mijn overtuiging dat dergelijke objecten aan die markt dienen te worden onttrokken en veeleer te worden geschonken aan een of ander museum voor volkskunde of kultuurhistorie, zodat ze dienstbaar worden voor de gemeenschap, die thans zoveel aandacht heeft voor en vreugde beleeft aan de volkskundige overblijfselen en uitingen van de traditionele gemeenschapscultuur. De kultuurgeschiedenis wordt hierbij doorgetrokken tot de levende actualiteit. Dat hebben de vele schenkers die het museum voor volkskunde telt, zeer goed begrepen. De tentoonstelling werd dan ook te hunner ere georga-

(1) DIE BILDERFABRIK. *Dokumentation zur Kunst- und Sozialgeschichte der industriellen Wandschmuckherstellung zwischen 1845 und 1973 am Beispiel eines Grossunternehmens*, veranstaltet vom Institut für Volkskunde der Universität Frankfurt am Main und dem Historischen Museum Frankfurt unter Mitwirkung van Christa PIESKE (Lübeck) durch WOLFGANG BRUECKNER (Univ. Frankfurt Main). Uitg. 1973 Histor. Museum Frankfurt Main, 139 p.

niseerd als een openbare manifestatie van dank en erkentelijkheid vanwege onze volkskundige vereniging en haar museum.

Ten derde is het ons doel aan u allen duidelijk te maken dat de schenkingen en dat de reserves van het museum, die grotendeels ook te danken zijn aan thans onbekende schenkers, in de mate van het mogelijke worden verzorgd en onderhouden, hoog worden gewaardeerd en wetenschappelijk bruikbaar gemaakt. Daarvoor is het natuurlijk nodig dat we over voldoende ruimte tot veilig opbergen en over de nodige middelen beschikken, waartoe u allen kunt medewerken, de instanties door hun materiële en geldelijke steun en de bezoekers door hun kleine persoonlijke bijdrage bij het betreden van het museum. De leden van onze Bond kunnen ons in die zin helpen door hun vrienden en buitenlandse gasten zelf in het museum te brengen en rond te leiden, zodat de bekendheid van het museum steeds verder reikt.

In de catalogus(2) hebben we de thans tentoongestelde voorwerpen gegroepeerd volgens enkele thema's. Bij de opstelling kon die groepering om organisatorische redenen niet steeds worden volgehouden.

Het *verenigingsleven* is een volkskundig thema bij uitstek. Verenigingen spelen nog steeds een grote rol in het leven van de meeste mensen en de sporen en overblijfselen ervan zijn dan ook meervoudig. De thans ontbonden vereniging van Gentse Opgeëisten uit de eerste wereldoorlog heeft aan het museum twee grote schilderijen geschonken, die respectievelijk herinneren aan het vertrek uit Gent en aan het harde werk in Duitsland. Samen met hun eigen verenigingsvlag met standaard zijn zij een mooie aanwinst voor ons museumpatrimonium.

Uit onze reserves stellen we zes grote vaandels van Gentse verenigingen aan u voor, omdat het museum voor volkskunde die vorig jaar heeft laten restaureren door een bevoegd restaurateur. Het resultaat van die restauratie kunt u straks beoordelen.

Een andere groep documenten hebben we *religieuze grafiek* genoemd. We tonen vooral met de hand gekleurde, geprikte of geklede religieuze prenten van diverse formaten, hoofdzakelijk uit de 18e eeuw waarvan vele prachtige voorbeelden zijn van volkskunst. Een speciale reeks vormen de prentjes als communieprijsjes geschonken aan de kinderen die met uitstekend resultaat de voorbereidende catechismuslessen hadden gevolgd.

In de 19e eeuw waren de religieuze prentjes, inzonderheid die met allerlei kantwerkversiering, in handen van de burgerij en de welgestelde

(2) Catalogus door Dr. R. HAESERYN met een inleiding door G. WEZE. « *Het belang van reserves en schenkingen in het Museum voor Volkskunde te Gent* » (12 gestencilde blz. in gedrukte kaft met 1 ill.). Uitg. Kon. Bond OVL. Volkskundigen, Gent 1973. Prijs : 30 F.

kringen; later zakte dit bezit af naar de lagere klassen.

Iets dergelijks deed zich voor op het einde van de 19e eeuw en zeker in de 20e eeuw toen bij de kleine man de behoefte ontstond om ook zijn interieur te versieren. Dat gaf aanleiding tot een grote produktie van populaire wandversiering, waarvan het *slaapkamerschilderij* of het *sofaschilderij* in de jaren twintig en dertig van deze eeuw zeer bekend geraakten. Het is vooral in Duitsland dat dergelijke produktie hoge toppen bereikte en op dit ogenblik loopt in Duitsland een grote volkskundige tentoonstelling, volledig gewijd aan de populaire grafiek als muurversiering. Een van de kroonstukken op die tentoonstelling is de zgn. "Blauwe Christus" van de firma Adolf May uit Dresden, een echte bestseller vanaf 1917, die ook bij ons in Vlaanderen veel werd verkocht. We zijn dan ook gelukkig als opzettelijke tegenhanger van de oudere religieuze grafiek, een exemplaar van de Blauwe Christus of de *Christus op de Olijfberg*⁽³⁾ in groot formaat te kunnen tonen, dat vorig jaar aan het aan het museum werd geschonken. Ook dat werk heeft een volkskundige betekenis, omdat het in de gemeenschap van de lagere standen de functie heeft vervuld van versiering en van uitdrukking van religieuze eerbied zoals dat in die tijd hoorde.

Een derde groep tentoongestelde voorwerpen zijn een honderdtal kleine beeldjes en stukken serviesgoed van porselein of aardewerk. De snuisterijen, die tot versiering van zitkamers dienden, werden ons geschonken door de heer M. Silberman als aandenken aan zijn echtgenote, wijlen *Angèle Verburght* uit Gentbrugge, samen met een aangepast kastje. Het groene serviesgoed op speelgoedformaat is afkomstig van *Schellebelle Potjesmarkt* in 1972 en werd ons via de Heer M. Daem door de Hr. Firmin De Waele uit Wetteren geschonken. Beide schenkingen zijn een grote verrijking van onze collectie klein figuurwerk. Daarbij sluit de schenking aan van drie eigentijdse keramieken van Henk Cruyssaert uit Tielrode, de pottenbakker die met zoveel succes tijdens de Gentse feesten 1972 in het museum zijn ambacht heeft gedemonstreerd.

Al deze personen en ook de andere schenkers die nominatim in de catalogus zijn vermeld, worden hier nogmaals uitdrukkelijk bedankt voor hun bijdrage tot de verrijking van het museum en tot de groei van de volkskundige belangstelling in Vlaanderen.

Voorts signaleer ik u nog enkele objecten uit de tentoonstelling waarvoor ik uw speciale aandacht vraag :

- twaalf uithangborden, die werden ontworpen voor tijdelijke verkooppunten op de Gentse Wereldtentoonstelling in 1913;
- een tiental grote specimina van reclamegrafiek uit vorige eeuw, meestal Gentse drukken op glanzend licht karton;
- zeven menukaarten op groot formaat waarvan twee op zijde, van

(3) Zie daarover Die Bilderfabrik o.c. (1973) p. 117 en p. 120.

vermaarde banketten te Gent;

— twee reeksen foto's van fotografen die de toestand a^o1972 van het museum hebben vastgelegd;

— een uithangteken in de vorm van een beeld van Sint-Elooi dat tot het begin van dit jaar op een gevel in de Sleepstraat te Gent prijkte;

— een reeks oude likeurflessen van donkergroen glas voortkomend van de Gentse likeurhandel Van Thorenburgh-Mestdagh;

— een houten bed met planken als matrassteun voortkomend van het zolderkamertje boven de klompenmakerij uit Desteldonk. Hier alweer kon de oorspronkelijke toestand ter plekke worden vastgelegd zoals uit een opgehangen foto bleek;

— een verkleind model van de Gentse paardentram nr. 22 tussen de Koornmarkt en de Kortrijkse poort;

— een toestel om matraswol te trekken;

— een recapitulerend lied op lijnwaad blijkbaar een uitbeelding van een (Napoleontisch) soldatenlied.

Tenslotte blijft het steeds een aangename plicht allen te danken die hebben meegewerkt aan de eigenlijke inrichting van de tentoonstelling, waaronder ik uitdrukkelijk onze suppoosten de heren Smidts, Van den Broecke en De Puydt vermeld. Zonder hun grote toewijding aan de goede zaak, dit keer in enigszins moeilijker omstandigheden wegens de verbouwing, zou alles veel minder vlot zijn verlopen.

* * *

Op vrijdag 13 juli had de openingsplechtigheid plaats van twee tentoonstellingen in het raam van de Gentse Feesten in het Museum die door de Heer R. Vandeweghe, Schepen van Cultuur, voor geopend werden verklaard. In een korte rede sprak hij zijn grote waardering uit voor de intense activiteit in het Gentse Museum voor Volkskunde en voor de opzet van de twee tentoonstellingen, respectievelijk gewijd aan Gebruiksen Sieraardewerk en aan Monumentenzorg te Gent. Daarvoor werd een beroep gedaan op de medewerking van Museum voor Oudheidkunde en Sierkunst te Kortrijk en op de Dienst Monumentenzorg van de Stad Gent. De ondergetekende stelde als volgt de tentoonstellingen voor.

* * *

Alweer prijs ik mij als conservator gelukkig u twee parallelle tentoonstellingen voor te stellen. Het tempo van de tentoonstellingscyclus van ons Museum voor Volkskunde diende enigszins te worden vertraagd wegens de verbouwingswerkzaamheden, waarvan u straks het prachtige resultaat zult kunnen bewonderen. De zolderruimte van de rechtervleugel van het museum was voldoende hoog om te kunnen worden omgetoverd tot een vaste tentoonstellingsruimte met polyvalent gebruik. Het lag dan ook voor de hand ter gelegenheid van de afwerking de ruimte uit te

toetsen op haar gebruik en wel door het houden van een tijdelijke tentoonstelling gewijd aan *Gebruiks- en Sieraardewerk*. Daarbij hebben wij ons laten voorlichten door de Hr. A.G. Pauwels uit Kortrijk, die zelf het beheer heeft over een indrukwekkende verzameling aardewerk, waarvan wij een reeks markante stukken te leen kregen. Onze verre en onmiddellijke voorouders gebruikten in hun huishoudelijk leven allerhande vaatwerk van aardewerk dat al dan niet geglazuurd was. Een paar bodenvondsten uit de Kortrijkse collectie (cat. nr. 17, 18, 19 en 20) (4), bestaande o.m. uit een kruikje met oor en vier geknepen voetjes, een bolvormig spaarpotje en een peervormig kruikje, leggen getuigenis af van wat in de 16e en 18e eeuw in de huishouding werd gebezigd. Uit onze eigen collecties kunnen we inmaakpotten, groentekommen, een dubbel-pot, oliekruiken, roomteilen, olievaatjes en een vuurpot tentoonstellen.

Als sieraardewerk beschouwen we het aardewerk dat in de eerste plaats niet diende voor de huishouding — als secundaire functie kon het dat soms wel — maar wel als versiering voor het interieur. Het kroonstuk van deze reeks is een grote ondiepe schotel uit de 17e eeuw met brede schuin oplopende rand, geel, groen en bruin geglazuurd, waarbij op het plat Jezus afgebeeld staat die in de tempel predikt voor de godgeleerden. Merkwaardig zijn ook twee stukken waarop de datum in versierende cijfers is aangebracht. Het zijn 1° een waterfilter voor een apotheek in cilindervorm, die in het midden vernauwd is, met lichtbruin glazuur en met de opgelegde datum 1842, en 2° een cilindervormig lantaarntje met groenbruin glazuur en met een handvat in de vorm van een gevlochten streng, waarbij in de rand in ajour het jaartal 1826 is aangebracht.

Tot het sieraardewerk behoren ook enkele Westvlaamse wandtegeltjes uit de 2e helft van de 18e eeuw. Om de effectieve toepassing ervan aan te tonen heeft de Hr. Pauwels ons ook gesuggereerd het olie-vefschilderij *De Berisping* door EVARIST CARPENTIER (1845-1922) tentoon te stellen, omdat daarop als hardbekleding dezelfde wandtegeltjes staan afgebeeld en in het interieur gebruiks- en siervaatwerk te zien is.

Een grote afdeling vormt het zogenaamde "Vlaams aardewerk", nog beter bekend met de Franse benaming "Pôterie Flamande". Het werd gebruikt als interieurversiering van gezinnen die zich geen duur porselein konden veroorloven. Het is gekenmerkt door de overwegend blauwe en groene kleur van het glazuur. Graag worden daarin figuren uitgebeeld die een romantisch beeld ophangen van de Vlaamse volksmens omtrent de eeuwwisseling : ik signaleer daarvoor de bruiloftsstoet met harmonikaspeeler, de melkman en de melkventster, de orgeldraaier met een klein

(4) Catalogus samengesteld door Dr. R. HAESERYN met een inleiding door de Hr. G. WEZE « *Monumentenzorg in Gent vanuit volkskundig standpunt* » (12 gestencilde blz. in gedrukte kافت met 8 ill.). Uitg. Kon. Bond OVI. Volkskundigen, Gent 1973. Prijs : 40 F.

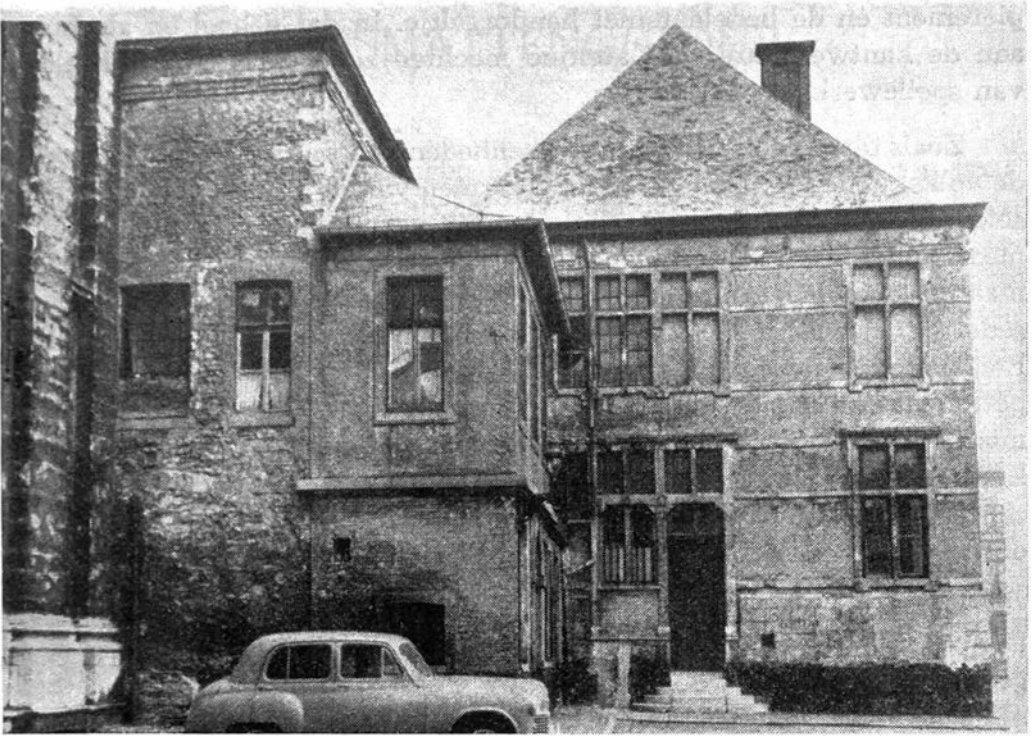

Fig. 3 : Zicht op gedeelte St.-Pietersabdij te Gent vóór de restauratie
Foto Dienst Monumentenzorg Gent

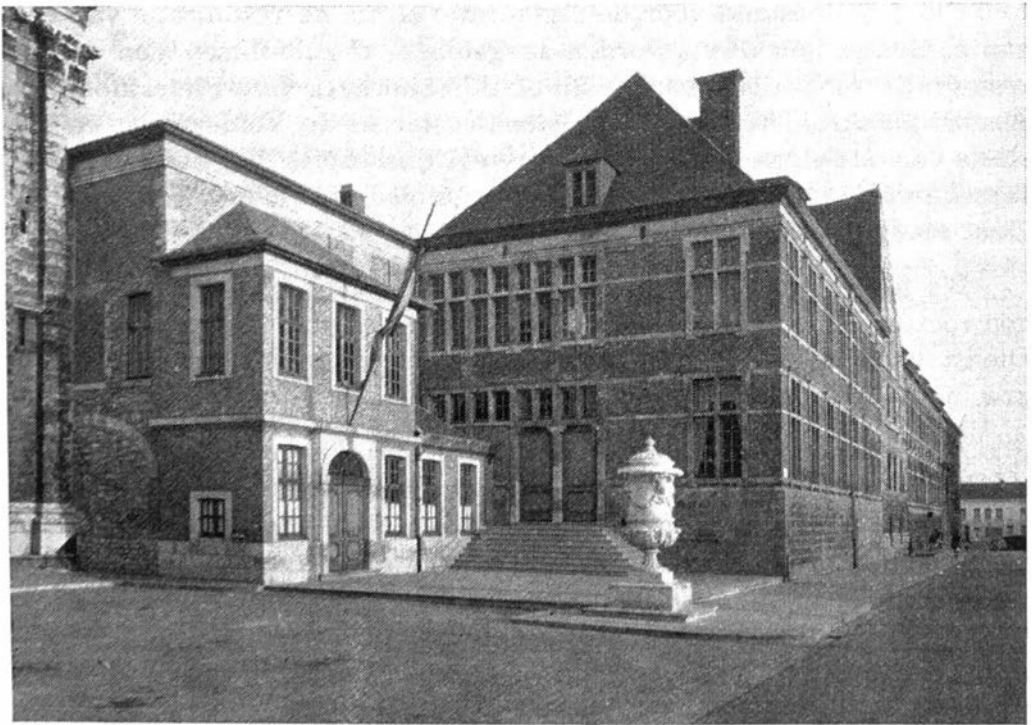

Fig. 4 : Zicht op zelfde deel van Sint-Pietersabdij te Gent na de restauratie
Foto Dienst Monumentenzorg Gent

pierement en de bedelaar met handorgeltje. In dat geheel en als hulde aan de kantwerkclub St.-Katelijne mochten zeker niet enkele beeldjes van spellewerksters ontbreken.

Zoals u reeds bij vroegere gelegenheden van mij hebt gehoord, speurt de volkskunde ook naar de actuele vormen van de traditionele verschijnselen. Ook op deze tentoonstelling kon dit gebeuren en wel door het nogmaals uitstallen van een stel speelgoedser viesgoed van de eertijds vermaarde Schellebelse potjesmarkt. De traditie werd terug opgenomen sedert 1966 en het stel dat wij u kunnen voorstellen dateert uit 1972. Een tweede uiting van actuele volkskunde vormt het aardewerk van pottenbakker Henk Cruyssaert uit Tielrode. Het Ministerie van Economische Zaken bevordert de kunstambachten om met de oude volkskunstige technieken nieuwe vormen te scheppen. Zal het resultaat de confrontatie met de oude volkskunstprodukten trotseren ? U kunt straks oordelen.

De verbouwde tentoonstellingszolder werd verwezenlijkt door de Dienst Monumentenzorg van de Stad Gent. Het was dan ook een enige gelegenheid om de tijdens de Gentse Feesten traditiegetrouw georganiseerde tentoonstelling in verband met Gent te wijden aan wat aan *monumentenzorg te Gent* werd gepresteerd. Door middel van een maquette van de te restaureren Sint-Niklaastoren en van het gerestaureerde Kinderen Alijnshospies en door middel van een reeks vergrotingen van foto's kon de toestand vóór de restauratie en na de restauratie van een aantal Gentse gebouwen worden aangetoond. U zult flitsen zien van de restauratiegeschiedenis van de Sint-Niklaaskerk, de Sint-Pietersabdij, de Augustijnenkaai, het oude Jezuïetenklooster in de Volderstraat en ten slotte van ons eigen huis, het Kinderen Alijnshospies. We kunnen er ons terdege van vergewissen dat er op het gebied van monumentenzorg te Gent reeds titanenwerk werd verricht.

We feliciteren daarvoor graag het Gentse Stadsbestuur, hier vertegenwoordigd door de schepenen Foket, Vandeweghe en Moreeuw en de Dienst voor Toerisme en danken al de betrokken leiders en arbeidskrachten van harte voor de thans tastbare resultaten.

Als conservator rest me thans nog de bruikleengevende instanties en privéverzamelaars te danken voor hun medewerking, evenals de personen waarmee we de laatste dagen intensief hebben kunnen samenwerken bij de inrichting van de tentoonstelling. Ik vermeld hier speciaal de Heer Robert Van Belle met zijn ploeg arbeidskrachten van de Sint-Pietersabdij, onze voorzitter van de Beheercommissie, mijn vriend de Heer Gustaaf Weze, en tenslotte het voltallige museumpersoneel. Hun grote toewijding wordt hier graag nogmaals uitdrukkelijk onderstreept.

Dr. R. HAESERYN

KOKOSMATTENGETOUW

Een verdwenen ambacht.

Dag- en weekbladen brengen af en toe een beeld van of een paar lijnen over een verdwenen ambacht. De inzender of redakteur levert een paar typische bijzonderheden en daarmee is de kous af. Voor een volkskundige ligt de taak helemaal anders. Hij dient zo nauwkeurig mogelijk zoveel gegevens mogelijk aan te tekenen. We kunnen talrijke facetten van het levend volksleven belichten, maar elke dag verdwijnen er waardevolle voorwerpen en volkstypen. Over het thuisweven is klaarblijkelijk weinig geschreven.

Het woord " thuiswever " treft u overigens niet aan in het Nieuw Groot Woordenboek der Nederlandse Taal van Johan Hendrik van Dale, 's Gravenhage, 1950.

Lodewijk Lievevrouw-Coopman vindt het de moeite niet waard om het in zijn Gents Woordenboek (Gent, 1953) aan te stippen. Hij vermeldt alleen de thuiswerksterigge als thuiswerkster.

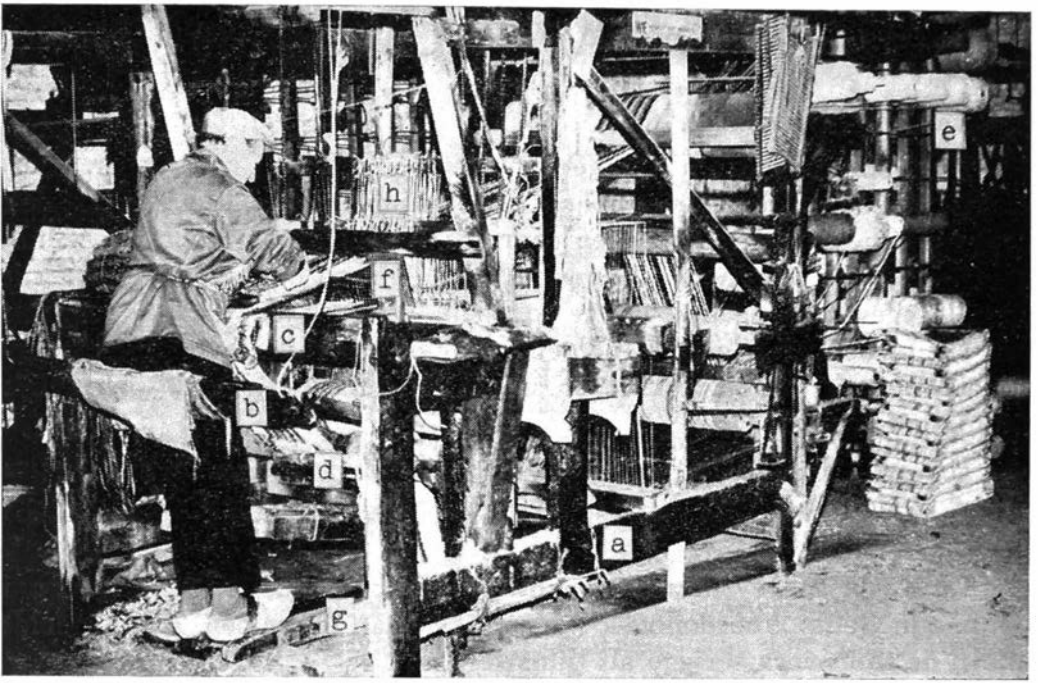
In het Land van Waas en ook in andere streken heeft de hand- en thuisweverij een belangrijke plaats bekleed in het familiaal en sociaal leven. Een groot deel van de mannen konden op deze wijze de kost voor het gezin winnen. Sinds ettelijke jaren heeft het doorgedreven mekanisme deze vorm van broodwinning uitgeschakeld.

Te Elversele was Theofiel Poppe (in het dorp geboren op zeventien april 1908) als handkokosmatwever actief tot in 1970. Hij kon tot zijn veertien jaar school lopen. Daarna stak hij van wal als handlanger of helper in de spinnerij VAN HAVER. Vier jaar nadien schakelde hij over naar de handweverij van P. B. VAN HAVER. Later oefende hij zijn ambacht uit in de firma ORIENTA te Hamme. Deze bedrijven verdwenen omstreeks 1950. Gedurende ongeveer twintig jaar stond hij in dienst van de Heer burgemeester E. Naudts te Elversele. De omwenteling op technisch vlak trof ook een deel van dit bedrijf zodat het gelijk andere voorgangers van het handweverstype de teleurgang beleefde.

Het getouw

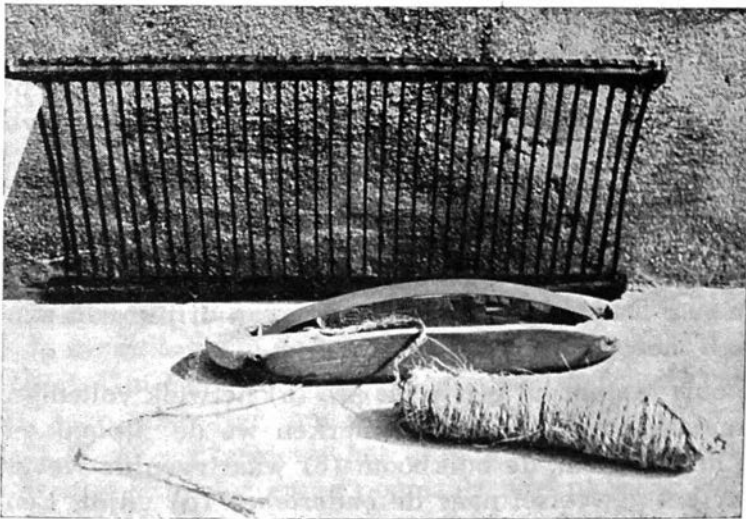
Het weefgetouw voor de kokosmatten is waarschijnlijk ongeveer tachtig jaar oud. Daar is geen enkele vorm van drijfkracht aan voorzien. De wever zelf moet alle bewegingen regelen.

Het getouw bestaat uit een *geraamte* (a) hetwelk volledig uit houten balken is samengesteld. Vooraan bemerken we de *zitplank* (b) op een hoogte van negentig cm, de buikboom (c) waartegen de wever aanleunt en waarover het geweeftsel naar de *onderloper* (d) glijdt. Een hefboom of *aflosser*, op een tandwiel van de onderloper aangeschakeld, zorgt voor de opwinding.

Afb. 1 : Weefgetouw voor kokosmatten

Aanvankelijk blijkt het getouw ingesteld geweest te zijn met verscheidene weefbomen. Flensbobijnen hebben die nadien vervangen. Het *bobijnenrek* (e) bevindt zich aan de achterzijde. Vandaar vertrekken de weefdraden naar de weefboom en bereiken de wever langs de kammen (zie afb. 3). Hier bemerken we zeven rijen spullen met elk elf bobijnen langs beide zijden van het getouw.

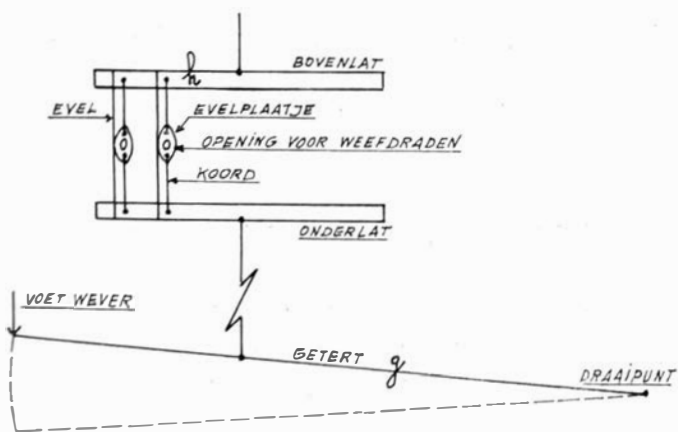
Afb. 2 : Weefriet en schietspoel

Slechts weinig ijzeren onderdelen zijn aan het getouw voorzien, zo een tandwiel voor de onderloper en een voor het kettinggaren.

Het weefriet (f) dat zich vóór de vakman bevindt, heeft een hoogte van 25 cm en bestaat uit twee langsbalkjes waarin de uiteinden van de ijzeren *lamellen* van 8×3 mm met pek zijn vastgezet. De lamellen zijn volgens de vereiste dichtheid van het weefsel op nauwkeurig bepaalde afstanden geschikt, hier zeven op tien cm. De onderlinge afstand van de lamellen noemt men *dichtheid*.

De schietspoel is volledig in hout vervaardigd, is 38 cm lang, 6,5 cm breed en 4,5 cm hoog. Ze is aan de uiteinden afgerond en aan de bovenzijde op een lengte van 22 cm uitgehold. Daarin plaatst de vakman de spoel met het *inslaggaren* die met een metalen band van 32 cm lang en 2,5 mm dik — *scheel* genaamd — op haar plaats wordt bevestigd. Aan het ene uiteinde draait de scheel rond een spil. Aan het andere uiteinde wordt ze onder een staafje vastgezet. In dit uiteinde van de schietspoel is een gat geboord langswaar de inslagdraad zijn uitweg vindt.

Na dit weefriet komen er vier kammen (h), één voor de draden, bestemd voor de afboording; één voor de *bovenketting* of bovengeweefsel, *bros* genaamd; één voor de fijne jute om de *scheuten* (inslagdraden) vast te leggen en een vierde voor de *onderketting* in kokos.

Afb. 3: Schema van een kam met verbinding aan het getert of voetbalk

Een kam is samengesteld uit een bovenlat en een onderlat, verbonden met *evels*. *Evelplaatjes* zijn met een koord aan de boven- en onderlatten bevestigd. In de middelste opening in deze plaatjes lopen de kettingdraden die van de weefboom komen en die via het weefriet naar de weaver worden geleid.

De *geterten* of voetbalkjes (g) waarop de weaver trapt, brengen de

kammen in beweging. Hier zijn vier stuks voorhanden. Het draaipunt ligt achteraan het getouw. Door het getrap op de vereiste voetbalkjes bewegen de kammen met de weefdraden zich zodanig, dat er een opening of *gaap* ontstaat tussen de weefdraden. Daardoor kan de weaver de inslagdraad van de schietspoel kruisen. Het weefriet duwt de inslagdraden vast bijeen om een stevig en gebonden geheel te verkrijgen.

Wanneer de mat de vereiste afmetingen bereikt, snijdt de wever de vooraf vastgelegde draden van de bovenketting door met een mes dat in een *snijroetje* loopt. Om de inwerking en inweving van de draden te vergemakkelijken wrijft de vakman de kokosvezel in met *pek*, en de wol en de jute met *weverszeep* (was).

Grondstoffen

Voor de vervaardiging van kokosmatten gebruikt men draden, gesponnen uit kokosvezels, jutevezels en een klein deel wol. Dit laatste deel heeft vooral belang voor afboordingen.

Kokosnoten die een schaal hebben bezet met vezels van ongeveer dertig cm lengte, leveren het vezelmateriaal. De lange vezels komen in aanmerking voor de vervaardiging van garens en borstels. De korte zijn bruikbaar als opvulsel.

De kokospalm of klapper — *cocos mucifera* — groeit in de tropische kuststreken. De zuilvormige stam kan een hoogte van vijftientig tot dertig meter bereiken. De kokospalm heeft zijn grootste betekenis als bron voor olie en spijsvet voor de inboorlingen en de bolster als leverancier van de kokosvezel.

De jute wordt geleverd door de stengel van de eenjarige tropische plant, *corchorus* genaamd. De plant bereikt een hoogte van twee tot vier meter. De stengel is 22 cm dik. De vezel ontstaat door roting van tien en meer dagen. De beste kwaliteit komt in aanmerking voor de vervaardiging van meubelstoffen, als hoofdbestanddeel voor tapijten, lopers en matten.

De gebruikte wolgarens zijn tapijtgarens, d.w.z. grof en dik kaardgaren van laaglandschaapswol.

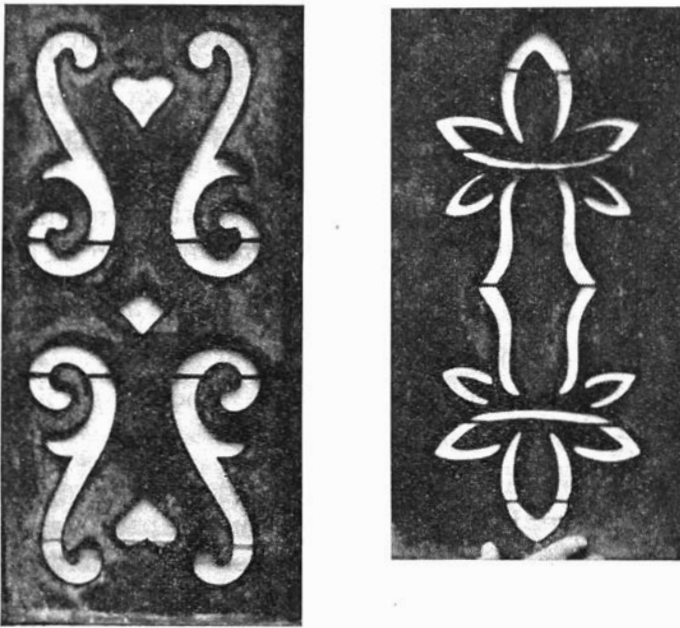
Koehaar komt uit de leerlooierijen en wordt met gemene wolsoorten tot grove garens gesponnen, geschikt voor de vervaardiging van matten en karpetten.

Jute en wol koopt men aan in strengen, verpakt in balen van honderdvijftig kilogram. De wever zelf windt die met een zelf gemaakte *haspel* of *winde* op de flensbobijnen. Kokosdraden kan men zich aanschaffen op cilindrische kruisbobijnen.

Versiering

Kokosmatten vertonen allerhande versieringen, die tot stand komen door de aanwending van gekleurde kokosdraden en wol. De geometrische versieringen bestaan veelal uit eenvoudige strepen of blokjes of symmetrische vlakken.

Daar bestaat ook mogelijkheid de versiering aan te brengen door kleuring, na de afwerking van de mat. Daarvoor gebruikt de vakman zinken verfplaten, *gabarits* genaamd.

Afb. 4 : Zinken verfplaten

Productie

Een vaardig wever kon op een dag van negen uur werk achtentwintig matten van 30×70 cm of vijftwintig matten van 40×70 cm leveren.

Slotwoord

Theofiel Poppe heeft van zijn 14 jaar af uitsluitend te Elversele en Hamme gewerkt. De vervaardiging van kokosmatten blijkt de specialiteit van deze twee lokaliteiten geweest te zijn. Werkgevers uit Gent, Mechelen, Brussel hebben getracht met deze tak van de nijverheid van wal te steken, maar zagen zich verplicht na geringe tijd hun poging te stoppen. Eens heeft een persoon uit Parijs hem gevraagd als vakman in de Franse hoofdstad op te treden, om er deze produktie tot stand te brengen, maar Theofiel weigerde radikaal.

De beschrijving van het getouw moge een aanleiding vormen om een relaas over dergelijk tuig in het Museum voor Volkskunde te Gent, Ronse, Zottegem en andere, in Oostvlaamse Zanten te laten volgen.⁽¹⁾

B. MOENS-LAMBRECHTS

(1) De Redactie bedankt Maurits Broeckhove voor de speciale verzorging van de illustraties en de tekening.

Een «Vlaams» Curiosum uit de Verre Vreemde

Vlaamse tekst over een heilig hostieverhaal te Seefeld in Oostenrijk

Seefeld is een van Oostenrijks oudste, kleinste, maar bekendste wintersportplaatsen. Alhoewel op een hoogte van 1176 m ligt het dorpje in een kom omringd door een ononderbroken rij van schitterende bergspitsen die allemaal naar de 3000 m proberen te reiken : de Ahrnspitzen, de Hocheder, de Hohe Munde, de Kalkkögel en nog vele andere. Allemaal stoere kerels wier hellingen met de mooiste en meest gezochte skivelden getooid zijn.

Op twee heel verschillende wijzen bewijst het bergdorp zijn internationaal getint image. Primo door zijn bijna onbenullig kerkhofje dat wemelt van grafzerken en grafzerkjes de namen vermeldend van tegenspoedige bergbeklimmers die zowat van overal Seefeldwaarts kwamen, ook van ons land.

Secundo door de in het werkelijk bevallig en intiem 14de-eeuws kerkje tentoongespreide uitingen van volkse tradities en belevenissen.

Inderdaad is Seefeld niet alleen het zo gewaardeerde wintersportoord, het is tevens het toneel en het voorwerp van een oeroude bedevaart naar Seefelds Heilig Bloed. Dat veel Tirolers naar de Bluts Kapelle — onder die naam is het gotisch kerkje namelijk bekend — ter bedevaart gaan, zal iedereen met overtuiging geloven, doch dat mensen komende van heinde en verre in en rond Seefeld jaar na jaar kwamen — of komen ? — verbroederen, zult u wellicht minder vanzelfsprekend vinden. Nochtans..., maar luister liever.

Wat er in Seefeld met het genoemde Heilig Bloed aan de hand is, verneemt u verder. Laat mij u in de eerste plaats vertellen dat in het portaalje van de kerk een keur van ingelijste teksten — berichten ? openbaringen ? kondschappen ? — de wand versieren. Teksten die met zoveel woorden over het Heilig-Bloedwonder vertellen. Waarom die teksten precies in 1892 of 1893 aangebracht werden, kwamen we niet te weten. Het zal wel volstaan te noteren dat de Deense, Zweedse, Slovakische, Litause, Kroatische en Russische versies dagtekenen van 1892 en dat het volgende jaar Portugese, IJslandse, Sloveense en Baskische versies aan de beurt kwamen. Tot heil van al die elkaar niet begrijpende pelgrims die dan toch in den verre vreemde iets van hun eigen thuis terugvonden.

Ja, lezer, ook u zou zich ginder ver tussen al die hoge bergtoppen thuis gevoelen want ook u zou moeten ervaren dat Seefeld u in uw taal te woord staat. Kan ik beter doen dat te uwer genoeg het Vlaams Heilig-Bloedverhaal af te schrijven zoals het waait en draait, met zijn veeleer

kreupele zinsbouw en zijn soms mank gespelde woorden. Van wie zijn die woorden ? Van een toevallige passant ? Alleszins van iemand die de reis van Vlaanderen naar Tirol gemaakt heeft omdat hij voordien zo dikwerf naar dat andere (Brugs) Bloed getrokken was.

Iedereen zij bedenck gemaakt. Als in den jahre een duizend drie honderd vier en tachtig na Christus geboorte een machtige edelmann met name Oswald Milser die te dien tijde juist buiten Seefeld een burgslot en kasteel bezat met den Paaschtijd den vijf en twintigste Maart op Wittedonderdag het allerheiligste Sacrament ontvangen wilde en uit al te grooten hoogmoed van den priester te Seefeld niet zoals andere leeken en arme lieden met eene kleine maar eene groote h. Hostie verlangde gespijsd te worden en de priester uit vrees en menschelijke zwakheid wegens zijn groot aanzien hem dit verlangen niet durfde weigeren geschiede het, toen hij hem de groote Hostie toereikte, dat genoemde edelman zoodra de priester hem de h. Hostie op de tong had gelegd voor het altaar oogenblikkelijk tot aan zijne knieën in den grond zonk. En daar hij zich aan den altaarsteen vasthouden wilde is deze steen op wonderbare wijze week geworden zooals nu nog de teekens ervan aldaar te zien zijn.

Als dan de priester de h. Hostie uit den mond nam was deze door de natuurlijke vochtigheid van den mond een weinig samen getrokken en met bloed, en bijtplekken geteekend. Zoo wordt dezelve tot op den huidigen dag hier in een Remonstrantie bewaard.

Milser kreeg een groot berouw deed boete en stierf twee jaren daarna te Stams in groote godsvrucht. Zijn vrouw wilde echter het gebeurde haar uit de kerk gemeld niet gelooven, tenzij sprak zij de voor haar staande houtstam frische rozen voortbrachte wat dan ook in dien buitengewonen tijd' des jahrs oogenblikkelijk geschiede.

Daarover werd zij razend en vluchte als een wild dier in de woldernis.
flämisch oder flamländisch 30 September 1892

Een jaarschrift aangebracht aan de zoldering van de kerk herinnert aan de in 1384 voorgevallen wonderbare verschijning van Jezus Christus' rood bloed :

MIRACVLOSE APPARVERAT RVBEVS CRVOR JESV CHRISTI

(op wonderbare wijze was het rood bloed van Jezus Christus verschenen)

M. VAN WESEMAEL

"Aangepaste" dokumenten als verkiezingspropaganda te Brugge 1964-1971

Nationale verkiezing

We herinneren ons nog allemaal de belastingsbrief in 1961 door de B.S.P.(1) uitgegeven en geadresseerd aan "Honoré Gepluimd, Zwarte Sneeuwstraat T/S" waarin deze partij van leer trok tegen de eenheidswet: "supplement eenheidswet 4000 fr.". Honoré dook nog eens op in de verkiezingspropaganda der K.P.B.(2) voor de verkiezingen van 23/5/1965 doch dan als kaakslag bedoeld voor de scheppers van de onfortuinlijke Honoré. Dit is een procédé dat we later nog zullen ontmoeten. Een leuk humoristisch pamflet wordt een volgende maal hernomen door een andere partij met de bedoeling de scheppers van de originele versie voor schut te zetten, dit geldt niet alleen voor "aangepaste" dokumenten doch voor alle humoristische pamfletten. De manier waarop het gebeurt kan evenwel verschillen. Zo beperkte de K.P.B. zich in 1965 tot het publiceren van een foto met het aanslagbiljet van Honoré waaronder een artikel dat de stijging van de kosten en lasten in de periode 1961-1965 moest verduidelijken.

In 1965 kregen we van de P.V.V.(3) het valse briefje van 1000 fr. type "Mercator" met het hoofd van de heer T. Lefevre en uitgegeven door de "Nationale Ramp van België" en "betaalbaar aan Theo". Het pamflet kloeg vooral de geldontwaardiging aan. Het pamflet was zo goed gemaakt dat men niet onmiddellijk de verschillen met een echt biljet kon merken, ook al was het formaat wat kleiner en was het slechts op een zijde een nabootsing van het bankbiljet. Een uitloper hiervan was dat het briefje werd ingeschakeld in de gewone reklamewereld. Zo werd enige tijd na de verkiezingen publiciteit gemaakt voor de B.A.C.-Centrale Depositokas(4) waarbij o.m. een foto werd afgedrukt van geld dat in een haardvuur opbrandt. Bij nader toezien blijken het briefjes te zijn zoals voor de verkiezingen door de P.V.V. uitgegeven.

Nog voor de verkiezingen van 1965 werd eveneens door de P.V.V. een pamflet uitgegeven met een lichtjes gewijzigde omslag van een reispas zoals die dan in gebruik was (harde groene omslag met twee uitsparingen waardoor nummer en naam kunnen worden gezien). De reispas staat op naam van "M. Denbelg" en draagt het nummer P.V.V. 1965. Het is een "paspoort voor de vrijheid en vooruitgang" met binnenin "visa" voor: "vrijheid; vooruitgang; welzijn". Nog een ander pamflet, steeds

(1) B.S.P.: Belgische Socialistische Partij

(2) K.P.B.: Kommunistische Partij van België

(3) P.V.V.: Partij voor Vrijheid en Vooruitgang

(4) B.A.C.: Belgische Arbeiders Cooperatieve (private kas van de Christen arbeidersbeweging).

van dezelfde partij draagt vergroot op de frontpagina de cliché "Pro Justitia" compleet met zittende Themis en dat pamflet is het "Proces-Verbaal van de regering van het dure leven".

Tijdens dezelfde campagne gaf de C.V.P.(5) een pamflet uit bestaande uit 3 dubbel geplooid blaadjes op respectievelijk rose, groen en wit papier. De binnenzijde droeg telkens de namen van de kandidaten, op het rose voor de senaat; wit voor de kamer en groen voor de provincie. De namen van de kandidaten van de eigen partij zijn ingevuld, terwijl voor de andere partijen wel een aanduiding wordt gegeven door het aangeven van de ruimte waar de namen der kandidaten en het aantal andere lijsten zullen worden gedrukt op de echte stembiljetten. Deze blaadjes geven naar kleur en voorkomen enigzins de indruk van echte stembiljetten. De bedoeling is duidelijk de kiezer vertrouwd te maken met de verschillende kleuren der biljetten en hem er opmerkzaam op te maken voor welke der instellingen elk der biljetten bestemd is.

Een andere gebruikte techniek die telkens en bij alle partijen terugkomt is het opsturen van propaganda onder omslag waarop de vermelding provinciale raad; kamer of senaat met schild of kroontje voorkomt. Hetzelfde voor het gebruikte papier. Het spreekt vanzelf dat dit slechts gedaan wordt door kandidaten welke uittredend lid van een der instellingen zijn.

Reeds enige tijd voor de verkiezingen van 31/3/1968 werd door de V.U.(6) een repliek gegeven op het P.V.V.-briefje van 1000 fr. anno 1965. Er zijn enkele belangrijke verschillen. Waar in 1965 de kleur van het echte biljet relatief goed werd nagebootst is de kleur nu duidelijk verschillend : lichtblauw. Uitgever van het geld is P.L.P.-P.V.V.(7)-België duizend waardeloze frank. Op de plaats waar in 1965 het hoofd van de heer Lefevre prijkte ziet men nu het hoofd van de heer Van Oudenhove. Een ander verschil is dat waar in 1965 slechts een zijde van het echte biljet nl. deze met Mercator was "aangepast", nu beide zijden aangepast werden. Op de keerzijde torst Atlas niet langer de wereld doch wel het hoofd van de heer Van den Boeynants. Nog door de V.U. werd een "rijbewijs voor de verkiezingen" uitgegeven. Naar vorm en kleur komt het overeen met het echte rijbewijs. De volledige opvatting is duidelijk aan het rijbewijs ontleend waarvan verdeling lettertype en totale opvatting zeer duidelijk behouden bleven. Propaganda komt vooral voor op de blz. waar het type rijbewijs wordt aangegeven.

Door de B.S.P. werd een rode stempelkaart van volledig werkloos arbeider uitgegeven. De zijde waarop de controlestempels dienen geplaatst, wordt de overdruk bijgevoegd "Resultaat van twee jaren C.V.P.-P.V.V. regering fabriekssluitingen en 200.000 werklozen".

(5) C.V.P. : Christelijke Volkspartij

(6) V.U. : Volksunie

(7) P.L.P. : Parti de la Liberté et du Progrès

Het laatste uit de reeks in 1968 uitgegeven komt voor op een pamflet uitgegeven door de P.V.V. Op de voorzijde van het pamflet een afdruk van een nationaliteitskenteken voor motorvoertuigen (een zwarte B op witte ovale achtergrond). Daarboven : " Dit land is van ons ".

Brugse verkiezingen

Niet alleen bij nationale verkiezingen worden dokumenten aangepast, ook voor de gemeenteraadsverkiezingen gebeurt dit wel eens. Voor de verkiezingen te Brugge in 1964 werd door een kandidaat van de C.V.P. een aangepaste assignatie uitgegeven. Het pamflet werd gedrukt op stevig langs een zijde groen papier. Het is een assignatie " mandaat voor zes jaar degelijk Brugs beleid " Fr. 11/10/1964. De stempel voor geldigmaking die door het bestuur der postchecks wordt aangebracht werd vervangen door het wapen der stad Brugge, de nummerstempel der uitreikende postbode is het lijstnummer der partij. Op de strook staat volgende tekst : " Dit mandaat wordt u toegestuurd door Uw vriend uit Zeebrugge Lucien Verstraete Mercatorstraat 12 Vergeet hem niet ". Eveneens door de C.V.P. werd op wit papier de volledige lijst uitgegeven

Fr. 11/10/64

ASSIGNATIE

MANDAAT VOOR

ZES JAAR DEGELIJK BRUGS BELEID

MET P. VANDAMME ALS BURGEMEESTER

STEM VOOR DE PLOEG VANDAMME

Nr **3**

Gemeenteverkiezingen 11/10/64.

DIT MANDAAT WORDT U TOEGESTUURD
DOOR UW VRIEND LUCIEN VERSTRAETE
UIT ZEEBRUGGE, MERCATORSTRAAT 12.
VERGEET HEM NIET,
9de PLAATS OP LIJST Nr 3.

met situering der lijst op het stembiljet. Het is duidelijk dat men in 1965 hetzelfde procédé gebruikt heeft met de nationale verkiezingen.

Hoewel in 1970 voor de verkiezing van de eerste gemeenteraad van het gefusioneerde Brugge ontzettend veel propaganda werd gemaakt, duiken toch slechts weinig "aangepaste" documenten op. Vanwege dezelfde kandidaat die in 1964 de assignatie uitgaf kwam in 1970 een "Zeebrugram" van de pers. De verwijzing naar het telegram is duidelijk doch de verschillen zijn anderzijds zo dat moeilijk beweerd kan worden dat de wet van 13/10/1930 werd overtreden. Het pamflet is gericht "aan alle grootbrugse kiezers 8 gemeenten Brugge". De datumstempel is een aangepaste versie van de rechthoekige stempels bij de telegraaf in gebruik. De kleur is groen. Bladschikking en opstelling herinneren duidelijk aan het telegram hoewel dit woord nergens op het pamflet voorkomt. Wel vermeld is het woord "Telex" onder de rubriek "via". Het tweede pamflet dat met wat goede wil als een "aangepast" dokument kan worden beschouwd is de kaart van het nieuwe Brugge. Elke te fusioneren gemeente of deel van gemeente is in een andere kleur aangegeven. Geen enkele expliciete verwijzing naar de verkiezingen komt op de kaartzijde voor. De ommezijde draagt propaganda voor C.V.P.-kandidaten. Gewoontegetrouw gaf de C.V.P. ook een pamflet uit dat sterke gelijkenissen vertoont met het echte stembiljet.

In 1971 is de oogst veeleer mager en het wordt een voortbouwen op wat vroeger reeds gebruikt werd dan wel een zoeken naar originaliteit. Van de C.V.P. kregen we een vereenvoudigd plan van het arrondissement Brugge met aanduiding van bestaande en ontworpen wegen, waterwegen, spoorwegen en industrieterreinen. Vanwege de B.S.P. kwam een pamflet dat gelijkenis vertoont met een telegram. De gelijkenis ligt vooral in de groene kleur van het papier en aan het feit dat de tekst bestaat uit zwarte letters op witte achtergrond wat verwijst naar de banden die op het gewone telegramformulier worden gekleefd, alsmede het veelvuldig gebruik van het woord "stop". De hoofding echter is bijna volledig weggevallen en bestaat enkel uit de aanduidingen voor verzending. Tenslotte geeft de C.V.P. ook ditmaal een pamflet uit dat de kiezer moet vertrouwd maken met het uitzicht van de echte stembrief, ditmaal op een blad samengebracht, poogt het het beeld te geven van de drie stembrieven.

Ongetwijfeld is het zo dat het gebruik van pamfletten die herinneren aan documenten uit het dagelijks leven, een zekere goodwill tegenover de steller willen opwekken. Het feit dat bepaalde documenten regelmatig opnieuw als inspiratiebron dienen is wellicht een aanwijzing dat de propagandisten er een middel in zien dat resultaat oplevert en dan vooral omdat het dikwijls gepaard gaat met wat ironie en humor, iets waarvoor de bevolking makkelijk gevoelig is.

Jef VANWYNSBERGHE

BOEKBESPREKING

Dr. Lucy GELBER: De Meloee van de Vlaamse Kinderzang. Psycho-Genetische studie. Gent 1972, XII + 278 p.

Dit werk is het resultaat van een jarenlange studie in het raam van het Interuniversitair Centrum voor Jeugdproblematiek. Het is een publikatie in de reeks "Mededelingen van het Seminarie en Laboratorium voor Psychologische en Experimentele Pedagogiek en van het Interuniversitair Centrum voor Jeugdproblematiek van de Rijksuniversiteit Gent", die verschijnen onder leiding van Prof. Dr. R. Verbist en Prof. Dr. M.-L. Van Herreweghe (adres van de reeks: Henri Dunantlaan 1, B-9000 Gent).

Wie de vroegere studies en publikaties van Dr. L. Gelber kent, (denk aan het artikel in Oostvlaamse Zanten jg. 44 (1969) p. 130-156) verwacht ook dit keer een uitermate goed gestructureerd en een methodisch perfect uitgewerkte studie. Deze verwachtingen worden niet beschaamd, want we staan hier voor een studie die getuigt van een uiterste acribie en die als een model voor elke wetenschappelijke publikatie mag worden bestempeld. Een uitvoerige inhoudstabel, een uitgebreid woord vooraf, een bladzijde besluit en terugblik en een tweetalige woordenlijst (Ne-Fr) maken het de gebruiker uitermate gemakkelijk het werk snel te raadplegen.

De opzet van het werk vinden we als volgt uiteengezet op p. 2. De studie van de **meloee** (de auteur bedoelt ermee "een abstract synthetisch beeld van de melodische structuur die de zangwijzen van bepaalde tijdperken, volkeren, levensperiodes, enz. vertonen" p. 11) is een centraal vraagstuk van de muzikale stilistiek. Het onderzoeksterrein wordt verruimd door de toepassing van het probleem op de muzikale volkskunde en de vergelijkende muziekwetenschap.

Bij het optekenen en vervolgens interpreteren van het klankbeeld laten de musicologen zich doorgaans leiden door akoestische technieken en klassieke muzikale conventies. Hun analyse van de

optekeningen en eventuele vergelijkingen gebeuren volgens de beschrijvende methode. Naast deze fylogenetische en descriptieve studie van de meloee kent de literatuur tot nog toe geen ontogenetische en experimentele behandeling van het onderwerp. Voor de eerste keer wordt met een psychogenetische benadering de meloee van het kind bestudeerd volgens strikt psychologische bewijsvoering. Om de melodische taalvormen van het kind te doorgronden dient men uit te gaan van de folklore van het kind. De ontleding, de vergelijkingen en de muzikale en psychologische deducties steunen volledig op statistische gegevens. Aldus plaatst deze studie het vraagstuk van de meloee tegelijkertijd op het gebied van de muzikale volkskunde, de muziekpsychologie en de experimentele pedagogiek.

De auteur streefde ernaar haar onderzoeksmateriaal zo veelzijdig mogelijk samen te stellen. Haar dokumentatie van Vlaamse kinderzangwijzen steunt op alle beschikbare gedrukte werken en bijdragen vanaf 1850 tot heden waarin kindervolksliederen opgetekend staan, op ministeriële enquêtes over milieueigen zangwijzen, op een eigen verzameling van bandopnamen uit alle gewesten van het Vlaamse land. 1142 liederen uit de literatuur en 1470 eigen opnamen werden onderzocht. Om het exposé van het eigenlijke werk te illustreren werden honderd met overleg gekozen Vlaamse kinderliederen gepubliceerd met muziek en tekst en degelijk commentaar. Aldus konden de verschillende aspecten van de meloee en hun onderling verband worden aangetoond en de Vlaamse kinderzangstijl worden toegelicht. Dit gedeelte (p. 212-266) zal in de eerste plaats de volkskundigen interesseren.

De studie werd geschreven in het Nederlands "als hulde aan de Vlaamse volksgemeenschap en in eerbied voor

haar culturele autonomie" (p. 6). Het muzikale taaleigen van het Vlaamse volkskind verdient een ereplaats in de vergelijkende milieustudie. De auteur achtte het dan wenselijk anderstalige lezers in de gelegenheid te stellen deze studie door te nemen. Ze werd geconstrueerd met een doorlopende Franse begeleiding van tekst en dokumentatie. De Franse teksten zijn als een leidraad ontworpen om zonder kennismeming van de Nederlandse tekst de gedachtengang te volgen, de ontledingen en resultaten

in de tabellen te begrijpen en zich een beeld te vormen van de Vlaamse kindersang.

We feliciteren van harte Dr. Lucy Gelber voor haar nooit aflatende ijver om ons volksliederenpatrimonium te doorvorsen en door haar publikaties op ruimere schaal bekend te maken. Moge het haar worden gegeven nog lang op die weg te kunnen voortgaan.

Dr. R. Haeseryn.

Pluk het jaar 1973 — Volkskundige Almanak Drukkerij Roels, Borgerhout.

Onze kartoenisten "verschijnen" niet alleen in dag-, week- en maandbladen, maar ook wel eens in een ander kader, nl. in dit van een almanak van een jubilerende drukkerij. Karel Roels die in 1923 als drukker voor dit jubileum startte en vanzelfsprekend een druk leven achter de rug heeft, liet door dertien kartoenisten een stripverhaal zonder woorden tekenen, een reeks glimlachjes die men maand na maand mag plukken, maar die elkeen die de almanak kreeg, zorgvuldig zal bewaren, elk op zijn manier. Karel de Decker verzorgde de verklaring voor de kartoenisten: Leo Dress, Picha, Brassier, Luque, Ray Gilles, Got, Gunto, Gill, Pil, Ploeg, Bah!, Gal, Alidor.

De bloem van een schilder, van Nixon voor internationale figuren, een glas op een drukpers, een bloem op behangpapier of als zonnestraal, een bloem langs de rollen van een rotatiepers, of een pluim uit de rug van een eend om vogelpik te spelen, een bloem in de muil van een sint-bernardshond vormen elk door hun vorm en wezen een bron van vrolijke en olijke beschouwingen rond figuren en situaties. Karel Roels verdient op zijn manier een prijs, aangezien hij zijn klanten een jaar lang met een lach van zijn jubileum laat genieten! Diepe dank en felicitaties, Karel Roels.

Renaat van der Linden

Karel de DECKER, Slalom van de Vlaamse Humor. Een keurkorf kartoens. Hasselt, 1972, 18, ill. 19-134.

De volkskunde beschikt in het raam van de wetenschappen over een benijdenswaardig instrument, het internationaal aanvaard klassifikatieplan van Hoffmann-Krayer. In dit kader hoort humor thuis bij de Volkstaal, als "humor en spot, "Volkshumor op stad en dorp, land en volk". Daar komt de kartoen niet terecht. Grijpen we naar een ander indeling: Techniek, volkskunst en -nijverheid. In het raam van de volkskunst past de prentkunst. Karel de Decker pronkt met werk van een dertigtal "kartoenisten": Bah!, Blomme, Bob, Bob de Moor, Brassier, Francis, Gal, Guido, Jef Nys, Joke, Jos de Hert, Kadde

S., Leo Fabri, Leo Dress, Luc Cooke, Luk Tegenbos, Marc Sleen, Omer, Picha, Pil, Pirana, Ploeg, Punt, Ray Gilles, Roer, Roland, Sinjoorke, Stef, Titte, Vejo, Walt. Elk van hen heeft een aparte stijl en stijl, om te tonen hoe onze tijdgenoten bokken en mokken, druilen en pruilen, leven en sneven, in eigen of sociale toestanden. Honderd vijftien keren zul je grimlachen en glimlachen, fijn en klein, zalig en zinnig. De auteur schetst de groei en de ontwikkeling van de kartoen en kartoenist langs 't Pallieterke, Flip de Pillecijn en Bruno de Winter, en langs het Salon van Jozef van Overstraeten en Frans Verstreken. De laatste twee zorg-

den voor het eerste salon van de Vlaamse Humor (zie van de auteur : 20 jaar Salon van de Vlaamse Humor, uitg. VTB, Antwerpen, 1971), maar sindsdien is een verre afstand afgelegd doorheen Vlaanderen en doorheen de hele wereld. Onze kartoenisten kregen niet alleen een standplaats aan de zee, maar kaapten prijzen weg doorheen de hele wereld. In 1952 vertrok het eerste salon met dertien "humorfabrikanten" te Antwerpen en verhuisde met hen naar Brussel. Salon na salon lachte voort, tot Heist in de zomermaanden van 1962 met zijn eerste salon meer dan vijftienduizend bezoekers lokte. Prijzen droppen neer

langs een en andere stembus, Kartoenisten uit Amerika, Nederland en Frankrijk winnen er. Daar ontstaan de prijs van de karikatuur, van de tijdkritische tekening, van de gebruiksgrafiek en sportspotprent en kijk en lach maar voort. Prijzen uit de vreemde spuiten naar Vlaanderen, o.a. uit Kanada. Onze kartoenisten lachen en plagen in de hele wereld. Uit alle landen komen ze naar hier, in een bonte wisselwerking. Humor en kartoen binden meer dan alle internationale konferenties samen. Dat bewijzen onze "salons" vol kartoenisten en hun voorpost Karel de Decker met dit beeld van vijfentwintig jaar humor(1)!

R.v.d.L.

VANDEBUSSCHE L., Ziekten en Remedies in de Volksgeneeskunde, met medewerking van Dr. P. Braeckman en Lic. S. Top, in eigen beheer, 1973, 232 p., 580,— F, bij L. Vandebussche, Stationsstraat 95, 8600 Menen, prk. 22955.

De studie levert het resultaat van een levenlang zoeken en zanten naar de volksbenamingen van en de volksremedies tegen ziekten.

Zoals Lic. S. Top het in zijn voorwoord aanstipt, bevat de studie materiaal uit de eerste hand dat verzameld is door vertrouwelijke omgang met dorpsgenoten en andere personen.

Sektie I geeft beschouwingen over de ziekten en over de volksremedies die hun verre oorsprong vinden in werken van Griekse en Romeinse schrijvers. Na de opsomming van de wetenschappelijke benaming wordt onderzocht hoe de geneeskruiden hun volkse benaming verkregen. In verband met de kruiden verklaart schr. dat bepaalde ervan in beperkte gebieden worden aangewend. Lokalisering wordt niet opgegeven.

Sektie II, zeer uitgebreid, heeft betrekking op het bijgeloof in verband met ziekten en remedies. Bezweringsformules, de werkwijze en het terrein van de bezweerders worden belicht. Bij de heiligenverering en bedevaarten bij ziek-

ten handelt schr. in algemene termen over beroepdiensters, krachtige gebeden en wantoestanden bij de bedevaarten. In de bibliografie vinden we o.a. het werk van R. van der Linden "Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen" niet terug, waar nochtans veel wetenswaardigheden over volksgebruiken in verband met ziekten worden behandeld.

Het volksgeneeskundig vocabularium en de er mede gepaard gaande zegswijzen telt 93 trefwoorden in verband met ziekten.

Een uitgebreid overzicht (nr. 413-588) van alle mogelijke ziekten met wetenschappelijke Nederlandse, Latijnse, Franse, Engelse en Duitse benamingen bevat de beschrijving, de kommentaar en de toegepaste volksremedies.

Met zijn "Ziekten en Remedies in de Volksgeneeskunde" heeft schr. de achterstand van Vlaanderen op het vlak van het volkskundig onderzoek over ziekten enigszins ingehaald.

M. Broeckhove

(1) Zie HUMOR en LACHENDE TEKENPEN : OVZ XXXXV (1970) 139-142.

René MEURANT en Renaat VAN DER LINDEN : Volksleven in België. Brussel 1974, 160 p., 76 zwart-wit ill. en 13 kleurplaten, 395 F tot 15 mei 1974.

Als primeur voor het "Folklorejaar 1974" heeft de uitgeverij Paul Legrain te Brussel een boek "Volksleven in België" uitgegeven opgesteld door twee vooraanstaande volkskundigen René Meurant en Renaat van der Linden. Het boek biedt zonder te ver in details over de oorsprong uit te weiden, de mogelijkheid om veelvuldige verschijnselen van ons volksleven te ontdekken en mee te beleven.

De uitingen van het volksleven zijn rond zes onderwerpen gerangschikt: maskers, en vermommingen, vuur, brood, bedevaarten en processies, feesten en kermissen, dood en licht. De behandelde manifestaties zijn bijna alle aan traditie gebonden, en hebben plaats in hun natuurlijk kader en verband.

Als biezonderste plaatsen waar specifieke volksgebruiken aan de beurt komen zijn alfabetisch: Aalst, Aat, Antwerpen, Berendrecht, Bergen, Binche, Brugge, Brussel, Eben-Emael, Edegem, Eupen, Fosses, Galmaarden, Geraardsbergen, Gerpennes, Gosselies, Haken-dover, Hoegaarden, Ieper, Jumet, Lanef-fe, Lembeek, Luik, Malmedy, Marbais, Merchtem, Namen, Nijvel, Oostende, Oostrozebeke, Remouchamps, Ronse, Rupelmonde, Rutten, Scherpenheuvel, St.-Hubert, St.-Marcoult, St.-Niklaas, St.-Pholien-des-Prés, Stavelot, Temse, Thuin, Tongeren, Trois-Ponts, Veurne, Villers-Poterie, Visé, Vloesberg, Walcourt, Wiemesmeer-Zutendaal en Zaffelare.

Het treft, dat lokaliteiten in Vlaanderen en Wallonië naast elkaar staan, waar we dat niet gewoon zijn, b.v. voor de Sint-Maartensfeestenvuren en de Malbroekfeesten klinkt het dadelijk onge-woon. Ook de indeling per onderwerp verrast even, aangezien we Geraardsbergen én bij Brood én bij Vuur aantref-fen. Het ligt voor de hand, dat een boek van 160 blz. met ongeveer 100 foto's geen schijn van volledigheid biedt. De belang-rijkste feesten komen aan bod, maar ook ongewone tema's, b.v. (met uitstekende

foto) een bedevaart van Oostrozebeke naar Halle die we niet gauw vermeld vinden.

Nieuw b.v. is de Klokkeworp in Me-chelen. De gegevens bewijzen, dat de stad in het algemeen en de grootstad weinig volksleven te bieden heeft. Brus-sel komt alleen met de Meiboom en dan nog. Soms vinden we gegevens die we blijkbaar nog anders nergens aan-treffen, b.v. voor Rutten, dat de leden van de broederschap de nacht vóór één mei het dorp niet mochten verlaten; voor Galmaarden dat de apostelen tijdens het ophalen van geld steeds moeten lopen; voor Lembeek, dat de militairen op dins-dagavond om zes uur een soldij gaan ontvangen op het gemeentehuis; dat in Geraardsbergen de zilveren beker (voor de wijn en de visjes) het wapenschild van de stad en een griffoen vertoont. Recente gebeurtenissen of wijzigingen vindt u af en toe vermeld, b.v. voor de St.-Rolendemars uit Villers-Poterie, waar sinds 1965 een tweede tocht plaats heeft; een jonge marcheur verkeerde er in doodsgevaar en genas na het afleggen van een toer. Sindsdien ondernemen marcheurs en pelgrims een tweede tocht in de loop van het jaar (p. 82).

De vele illustraties verhogen niet enkel het dokumentair belang, maar zorgen zo naar vorm als naar inhoud voor een kunstzinnige weergave van de feesten, stoeten en gebeurtenissen.

Voor zover ons bekend is voor het ge-heel van België nog niet een dergelijk boek verschenen dat op de juiste wijze en in een goede dosering plaat en be-schrijving combineert.

Dit informatieve werk 26 x 22 cm, 160 blz. op supercouché met meer dan 70 zwart-wit illustraties en 13 kleurplaten met een luxueuze stofbandomslag omgeven door een veelkleurige band, kan tot 15 mei 1974 worden verkregen voor 395 F bij de Uitg. Paul Legrain, Simonisstraat 17, 1050 Brussel, postreke-ning 278.26, nadien 450 F.

M. Broeckhove

TRANSVAAL IN HET VLAAMSE VOLKSLIED

Het huidige Zuid-Afrika, Europese en inheemse bewoners samen, telt ongeveer 22 miljoen inwoners, die zich gevestigd hebben tussen de vruchtbare Kaap en het ver verwijderde Noord-Transvaal. Van een onherbergzame wildernis is het gegroeid tot het welvarendste gebied van het Afrikaanse vasteland. Vooraleer het zover gekomen is werd een heel verre — soms bloedige — weg afgelegd.

Het begon feitelijk met de pionier Jan Van Riebeeck die in 1652 met een kleine groep mensen een nederzetting aan de Kaap stichtte. Het gebied werd naderhand uitgebreid tot de Drakenbergen. Reeds in die tijd, omstreeks 1700, werd het stelsel van "burgercommando's" in het leven geroepen ter bescherming van leven en bezit. Het zijn trouwens dezelfde — op enkele nuances na — die thans nog van kracht zijn, alhoewel ze in het begin vooral tot doel hadden Engeland's strijdkrachten en zijn koloniale troepen in bedwang te houden. Dit alles kwam grotendeels tot stand na de benoeming van Gouverneur Simon van der Stel in 1679, de stichter van het latere Stellenbosch.

Tegen de wil van de gouverneur in zochten de Boeren nieuwe gronden in oostelijke richting waar ze in contact kwamen met de Xhosa's, wat tussen 1780 en 1800 bloedige botsingen tot gevolg had. In diezelfde periode was ook in het moederland Europa de strijd losgebroken zodat de reeds wankelbare Compagnie verdween.

In 1806, na de strijd bij Blauwberg, werd het een Britse bezetting en gedurende de eerste 25 jaar van de 19de eeuw trachtte men in officiële instellingen het Nederlands uit te schakelen. Samen met deze en andere strenge maatregelen waren interne inmengingen de oorzaak van de Grote Trek van 1838, waarna de Boeren een regering trachtten te vormen. De Engelsen breidden hun gebied steeds uit. De Zandrivier-Conventie echter verleende in 1852 de onafhankelijkheid van het huidige Transvaal en in 1854 was het de beurt aan Oranje-Vrijstaat door de Bloemfontein-Conventie.

Aan de basis van de eerste strubbelingen lag de annexatie van het diamantgebied Griekwaland-Wes in 1871. Dit werd én als politieke én als financiële misdaad opgevat met het gevolg dat de Boeren zich in de strijd verenigden en Paul Kruger de leiding nam van de Eerste Onafhankelijkheidsoorlog. Een kwarteeuw later zou de strijd opnieuw ontbranden door de inmenging van de Britten in de interne politiek.

De strijd was onmenselijk en vooral ongelijk zoals men zal kunnen opmaken uit de inhoud der liederen. Het zou duren tot 31 mei 1902 toen het "Verdrag van Vereeniging" getekend werd en de Republikeinen hun onafhankelijkheid moesten prijs geven.

Pas na de dood van Paul Kruger zou Transvaal in 1907 zelfbestuur verkrijgen en het jaar nadien was Oranje-Vrijstaat aan de beurt. Op 30 mei 1910 werd dan uiteindelijk de "Unie van Zuid-Afrika", als dominium van het Britse Rijk, opgericht waarbij de vier provinciën in één staat verenigd werden.⁽¹⁾

Hoe de volksmens hier bij ons op de Transvaalse oorlog reageerde komt onverbloemd tot uiting in hun talrijke marktzangersliederen die in dit verband toendertijd verspreid werden.

De romantiek heeft ons geleerd dat het volkslied een typisch nationaal gekleurd lied zou zijn, op spontane wijze gesproken uit de "kollektieve volksziel". Die zelfde romantiek heeft echter de individuele persoonlijkheid verwaarloosd alhoewel het nationalisme in het volkslied niet mag ten gronde weggevaagd worden. Dit nationaal gevoel wordt in het volkslied vervangen door een lokale gehechtheid: een kleinere gemeenschap hecht zich het eigendom toe waardoor het lied "eigengoed" wordt van een bepaalde groep mensen, en dus meer als streeklied gaat beschouwd worden wat niet wegneemt dat het zelfde lied zich als volkslied zal handhaven. Het kan trouwens ook omgekeerd gebeurd zijn want wij zijn de mening toegedaan dat het volkslied voor tekst en melodie een persoonlijk auteur kan gehad hebben, waar van anonimiteit bijgevolg geen sprake zou zijn. Het is pas door het proces van de mondelinge overlevering en het ontbreken van de drukkunst dat het lied door veranderingen en variaties "anoniem" geworden is.

Volksliederen blijven meestal het bezit van afzonderlijke groepen van mensen, want zelden treffen we in verschillende streken dezelfde liederen aan. De uitzonderingen bevestigen natuurlijk ook hier de regel alhoewel het procent aan de lage kant ligt. Het weze bovendien gezegd dat anderszids sommige volksliederen in alle streken, en zelfs buiten de grenzen, gezongen worden maar hier komen we op het terrein van de "wandernde" melodieën.

De streekliederen vertellen ons alles over de lokale gebeurtenissen terwijl de meer nationaal getinte liederen een bron zijn voor de nationale geschiedenis. Elk land is in het bezit van dergelijk liedgoed doch weinig geschiedkundige feiten werden meer bezongen dan de oorlog in Transvaal. Na de jarenlange opzoekingen op het gebied van marktzangers en hun vliegende bladen verbaast het ons steeds meer hoeveel deze mensen bijgedragen hebben tot de geschiedenis van hun volk. Verstoken van een hoge poëtische woordkunst, kenden zij toch het middel om alles wat ze

(1) W.J. de Kock : Geschiedenis van Suid-Adrika; Pretoria, 1971, 64 blz.

hoorden en zagen aan hun medemensen te vertellen aan de hand van een lied.

Alhoewel ze dit doorgaans op onhandige wijze deden dan toch vergaten ze nooit het rijm en het gelijke aantal versregels voor elke strofe. Van alle andere geleerde poëzie trokken ze zich weinig aan, want dit was trouwens onnodig aangezien hun scheppingen bijna uitsluitend bedoeld waren voor eenvoudige lieden: volksmensen, meestal ongeletterd, met nog eenvoudiger geest.

En omdat de muziek zich gemakkelijker in het geheugen prent werden de verzen ondersteund door een melodie welke meestal bekend was, want de volkszangers waren slim genoeg een zangwijze te nemen die populair was op het ogenblik van hun nieuwe schepping.

Het eerste paar liederen dat we hier zullen laten volgen werden gedrukt op een liedblad "Nieuwe Gezangen" van Louis Lejeune uit Charleroi. Het origineel moet in het Frans gesteld geweest zijn. Later werden ze echter vertaald door een zekere Clément Deforeit. De vertaling heeft de kwaliteit van de teksten geenszins verbeterd, doch voor ons gaat het veeleer om de inhoud dan om de mooie vorm van de tekst:

Voorbeeld 1: DE TRANSVAALSCHE OORLOG

Refr.: Gij wakkre boer uw verstand kan niet falen
Houdt u kloek staan met moed en met strengheid
Gij zult den slag op England zegepralen
En behouden uw rechten en vrijheid (2×).

De transvaalders levend in land op vrije voet
Door den band der ware broederlijkheid
Verwaarde mannen die met kloeken heldenmoed⁽²⁾
Beminnen werk, vrede en ook vrijheid.
Alle de burgers, mans, vrouwen en zwagen⁽³⁾
Zij al gelijk voor de wetten van 't land.
Voor hunne eer komt iedereen te vragen
Soldaat te zijn voor 't slag op den vijand.

Van deze streek zeer wel bekend in 't ronden
Komt ons het goud gezond' door Gods hand heen.
Menig rijkaards willen ons lot verslonden
Den ware burger en landsman in 't algemeen.
Maar al de boeren mogen zich beroemen
Zijn wakkre krijgers, scherpshutters meest;
Hun lieve staat in slag mogen beroemen
Steunt meest op zijn soldaten zonder vrees.

De transvaalders verdedigen hun gronden
En zullen sneuv'len tot den laatsten toe,
Vertegenwoordigers van Englands koninginne
Die zijn begost, vijand met kwade hand.
Verklaarden ons den oorlog in der zinne

(2) Verwaarde = lees: Vermaarde mannen die met kloeken heldenmoed

(3) Zwagen = hiermee worden de kinderen bedoeld.

Eischten van ons het welzijn van ons land;
De ganse wereld wenst gelijk de hinde
De wakkre boers t'ontvangen hunne eer,
Een stoute roem daar Engeland verdiende
De nederlaag om t'ontvangen een leer.

Zoals dit voorbeeld zijn bijna alle liederen over de Transvaalse oorlog een ode aan de boeren en een afkeuring van de Engelse gewelddaden.

Bij het hier besproken liedblad, met aan de ene kant een Franse en aan de andere een Nederlandse tekst, worden eveneens de foto's van enkele beroemde mensen uit de oorlog afgebeeld: Generaal Joubert (Overste Generaal Transvaal); Generaal Croujé (Kommandant van de boeren, legers voor Kimberley); M. Kruger (Voorzitter van de Transvaalse Republiek); Maarschalk Lord Roberts (Engelse Overste Generaal in Zuid-Afrika); M. Steyn, Generaal White, Generaal Methuen, Generaal Frensch, en ten slotte de foto van de koningin van Engeland.⁽⁴⁾

Een zangwijze werd niet aangegeven voor het eerste lied terwijl dit wel het geval is voor het tweede, nl. "De Wees van Vincennes":

Voorbeeld 2 : **EERBIED AAN DE WAARDIGE BOEREN**

Zeker Engeland onervaren
Beminnen andermans belof,
Komt tot den oorlog te verklaren
Om te roven hun delfstof.
Maar wat bezitten d'helden leden
Op 't slagveld in bijzonderheid,
Hunne republiek te verdedigen
Voor transvaal en broederlijkheid.
Refr. : Wel aan Belgische burgers
Wensen wij allemaal
Aan de boer helden burgers
Geluk en de zegepraal.

De transvaalders zijn ingenomen
Zeer bekwaam tot werkelijkheid,
Voor hunnen stand zijn ze genomen
De beoefendste van 't aardrijk.
Ook bestaat er onder de boeren
De broederlijkheid voor de wet,
Voor hun land zit ieder te loeren
Om 't houden hun rechten bezet.
Gij Engelse kapitalisten
Misschien bekomt gij het welzijn,
Om op 't land te willen betwisten
Waar veel volk zal gevallen zijn.

(4) Kruger St. Joh. Paulus (1825-1904) : President van de Transvaalse Republiek van 1883 tot 1902.

Steyn Mart. Theunis (1857-1916) : Laatst verkozen president van de Oranje-Vrijstaat (1896-1902) en belangrijke figuur bij de Nationale Konventie van 1908 tot 1909.

Maar voor te maken ene reden
Indien 't zo ver gekomen is,
Bijzonder de moeilijkheden
Zult houden tot gedenkenis.

Zijn na den oorlog 't meest te beklagen
Die blijven zonder steun of dal⁽⁵⁾,
De grijsaarde en ook d'arme zwagen
En de wezen in groot getal.
Zullen onthouden gans hun leven
Die grote indringers met druk,
De tussenlandse bezwaarheden⁽⁶⁾
Ter oorzaak van hun ongeluk.

Al hebben deze liederen weinig letterkundige waarde toch zijn ze voor de volksliedverzamelaar en de geschiedkundige zeer belangrijk, voornamelijk historisch gezien. Het zijn niet zozeer de wapenfeiten die bezongen worden, doch we leren uit deze liederen vooral hoeveel sympathie ons volk betuigde voor de boeren uit Transvaal. Wij, Vlamingen, waren en zijn toch taalgenoten en aldus onweerlegbaar lotsverbonden. Wij hebben veel gemeen met de Zuid-Afrikaners en begrijpen hun strijd voor het behoud van taal en levensopvattingen. Toen de marktzangers met een lied over de Transvaalse helden en hun daden voor de dag kwamen bleef het medeleven van ons volk niet uit. Zij voelden het des te beter aan wat op 't andere kontinent gebeurde en ze wisten wat er van afhing voor degenen die zich verzetten tegen de buitenlandse inmenging want zij hadden reeds meer dan eens dezelfde omstandigheden gekend, zij het dan ook met andere naties.

In het Britse Parlement gaf de koningin in haar openingsrede een verklaring betreffende de onenigheden in Zuid-Afrika: "Een opstand in Transvaal heeft mij onlangs de verplichting opgelegd om militaire maatregelen te nemen, ten einde onmiddellijk mijn gezag te doen eerbiedigen..."⁽⁷⁾

De Boeren van hun kant sloegen natuurlijk terug wat uit de volgende voorbeelden zal blijken :

Voorb. 3: DEN OORLOG TUSSCHEN DEN TRANSVAALSCHEN EN DEN BRIT

(Stem: Den Crimé).

Wat ziet men nu in den Transvaal gebeuren
Den oorlog die woed ja is nu daar ontstaan,
Vele huisgezins zitten daar van te treuren
De vaders en de zoons moeten naar 't slagveld gaan,
Engeland die reeds al lang daarnaar te loeren,

(5) dal: hulp

(6) tussenlandse bezwaarheden: buitenlandse inmenging.

(7) W.J. Leydts: De Eerste Annexatie van Transvaal, Amsterdam, 1905, blz. 330.

Met hun engelsch verstand
naar het goud en diamant
En de groote fortuin
Van het Transvaalsche land.

De zucht al naar het goud kwam den briet te bekoren,
Die schat blonk hun in d'oog want hij was zo fijn;
Ja men had nu de dood aan de boeren gezworen
Zij wilden nu ook van Transvaal meester,
Maar ziet nu den boer zal zich niet laten stropen

Hij strijd met kloeken moed
En vecht voor land en goed
En steld zich te pand
Tot den laatsten druppel bloed.

Engeland besloot daar alles in te palmen
Om dan ook baas te zijn in het Transvaalsche land
Maar ziet nu de boers wilden niet langer talmen
Men kwam en ook met recht daartegen in opstand,
Zij trokken gewapend dan rechte naar de grenzen

En stonden daar berijd⁽⁸⁾
Al voor den grooten strijd
En vochten hand in hand
Voor hun recht en vrijheid.

Voor die schatten al moet men elkaar doodschietsen
't Is toch te vreed als men het wel doorziet,
En moet men daar nu onschuldig bloed vergieten
Terwijl men thuis ook zit in armoe en verdriet,
Menige vrouw zal man of zoon op het slagveld verliezen

En op het oorlogsveld
Zal menig grooten held
In droefheid en bezwaar
Sterven als martelaar.

Ja dezen oorlog is toch een ware schande
Want het is voor den briet eene laffelijken strijd
De boers die stellen nu daar hun leven te pande
En zij hebben 't is toch voor hunne vrijheid
Maar het is nochtans vreed alzoo te moeten sterven

Zo ver van vrouw en kind
Die gij zoo teer bemind
En hier op het 's werelds plein
Toch nooit meer weder vind.

Waarom moeten er daar toch zoveel menschen lijden
En daar worden gedood alvoor het aardsche goed
Het is toch te hopen en te wenschen
Dat de vrede nu geteekend word met spoed,
Dan zou elkeen met spoed naar zijne woning wederkeren,

Al met een blij gemoed
Bij vrouw en kinders zoet

(8) berijd : lees : bereid

Zeggen het is gedaan
Wij mogen naar huis toegaan.

Het blijkt vrij duidelijk dat de Transvalers het bij het rechte eind hadden want een paar weken na de bovengenoemde openingsrede dient een Parlements lid een motie in bij het Lagerhuis: "Dat dit Huis van opinie is, dat de annexatie van de Transvaal niet politiek en niet te rechtvaardigen was en met leedwezen elken maatregel zouden zien, door Harer Majesteits Goevernement genomen met het doel om met dwang Britsche opperheerschappij aan het Transvaalse volk op te leggen, dat met recht aanspraak maakt op nationale onafhankelijkheid.⁽⁹⁾

De grote reden waarover weinig gesproken werd in politieke kringen was echter de rijke ondergrond van dit gebied, een feit dat door de liedjeszangers naar alle streken van onze gewesten uitgezongen werd:

Voorb. 4: DEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN TRANSVAAL

Wat ziet men in Transvaal
Waar men spreekt onze taal,
Elk moet naar 't slagveld gaan;
Engeland die kwam te loeren
Op 't goud en diamant
Alvan de brave Boeren
Maar het strekt hun tot schand.

Refr.: De boers voerden de strijd
Voor recht en voor vrijheid, }
Vergieten daar hun bloed } 2X
Almet een heldenmoed.

De zucht naar al dat goud
Maakten den Brit geheel stout,
Men wilde daar nu fijn
Van Transvaal meester zijn.
Die schat kwam hun bekoren
Men trok naar de grenspaal,
Zoo wierd de dood gezworen
Aan de boers van Transvaal⁽¹⁰⁾

De boeren zeker waar
Trotseerden het gevaar,
Zij trokken naar de grens
Dat was hun zielewensch.
Met opgestroopte mouwen
En 't wapen fier in d'hand,
Stellen zij met betrouwen
Hun leven daar te pand.

De boers die zijn gekend
Voor mannen met talent,
Begaafd met heldenmoed

(9) LEYDTS W.J.: o.c., blz. 330.

(10) Boers: dit is de meervoudsvorm van het Engelse woord "boer".

Wijken zij daar geen voet.
 Zij zouden liever sterven
 Dan daar hun dierbaar land
 Alzoo te moeten derven
 Daarom houden zij stand.

Tot zelf het vrouwgeslacht
 Vol moed met kleine kracht,
 Nemen de wapens aan
 Om ook ten strijd te gaan,
 Nevens hun broer of vader
 Staan zij in het gelid,
 Schieten op den Verrader
 Den harteloozen Brit.

Den oorlog is toch wreed
 Hij brengt verdriet en leed,
 Als men den dood daar vindt
 Zoo ver van vrouw en kind.
 Men dood nu zooveel menschen
 Alvoor dat aardsche goed,
 Het ware toch te wenschen
 Dat de vrede kwam met spoed.

De oorlog werd feitelijk nooit aangezegd door de Britten zodat hij dus werkelijk opgedrongen werd als een oorlog van zelfverdediging om hun recht en vrijheid te vrijwaren. In die zin hebben we nog een liedje kunnen optekenen, waarschijnlijk onvolledig en waarvan het refrein identiek is met voorbeeld 4, te Erpe gezongen door Paul Stuyver in 1971 :

Voorb. 5 : TRANSVAALLIED

De boe-ren die voe-ren de strijd voor recht en voor vrij-
 heid. Ver-gie-ten daar hun bloed. Al met nen hel-den
 moed. O Cham-ber-lain Wat
 heb-ben ze u mis-dre-ven De bog-ren zijn zo goed Als
 gij hen niks 'n mis-doet Geen me-de-lij 'n zal er hun
 hart door-bo-ren Gij zijt ver-vloekt gelijk e-nen bar-baar.

De boeren die voeren de strijd (}
 Voor recht en voor vrijheid, } 2X
 Vergieten daar hun bloed }
 Als met nen heldenmoed. }

O Chamberlain⁽¹¹⁾
 Wat hebben zij u misdreven,
 De Boeren zijn zo goed
 Als gij hen niks 'n misdoet.
 Geen medelij'
 'n Zal er hun hart doorboren,
 Gij zijt vervloekt
 Vervloekt gelijk enen barbaar !

Ook President Roosevelt heeft een weinig fraaie rol gespeeld in de onderhandelingen i.v.m. de oorlog in Transvaal want er werd gezegd dat Voorzitter Roosevelt, zich én republikein én afstammeling van de Hollandse kolonisten gevoelde en geneigd zou geweest zijn iets voor het goed recht van de Boeren te doen.

Vele mensen uit de politieke wereld hoopten op een billijke tussenkoms t en weldra waren er personen die hun gevoelens in die zin uitdrukten :

Voorb. 6 : AAN PRESIDENT ROOSEVELT

Reeds in 's werelds vroegste jeugd
 droeg men bij vermaak en vreugd,
 't zij bij zang of spel of dans
 Op 't hoofd een rozekrans.

Later eerde men het lijden
 't Zoekend streven, 't edel strijden,
 En paleis en veld en kluis
 door 't symbolisch rozekruis.

Mocht het woord als waar zich wijzen
 dat nu de eeuw van 't recht gaat rijzen,
 klink' dan tegen woest geweld
 straks de naam van Roosevelt !⁽¹²⁾

De Boeren werden vaak door de Engelsen als barbaren bestempeld doch citaten uit de " Proclamatie " bevestigen meestal het tegendeel. Op zekere dag viel Majoor Clarke met zijn troepen Pretoria binnen en beaamde " ...een verraderlijken moorddadigen aanval, niet slechts op de gewapende burgers der patrouille, maar ook op de open stad en hare inwoners, met vrouwen en kinderen... ".⁽¹³⁾

Ook dergelijke feiten kwamen ter ore van de volkszangers en deze boden hen de gelegenheid andermaal de oneerlijke praktijken van de Britse bezetters aan de kaak te stellen :

(11) Chamberlain Joseph (1836-1914) : Speelde een grote rol in de imperialistische strijd tegen Zuid-Afrika als minister van Koloniale Zaken.

(12) In : Het Laatste Nieuws, 8-10-1901, blz. 2.

(13) LEYDTS W.J., o.c., blz. 331.

Voorb. 7 : LAFHARTIGE WRAAK DER ENGELSCHEN

Hebt u wel gehoord
Hoe den Engelschman moordt,
In Zuid-Afrikaanse velden
Hoe men Scheepers die held⁽¹⁴⁾
Heeft ter neder geveld
Door beulen deed men hem vermoorden.

Nu vraagt men wel aan
Wat heeft hij gedaan,
Hij heeft voor de vrijheid gestreden;
Hij hielp zijn land in den nood
Men strafte hem met de dood
Dat noemt men Engelsche zeden.

Ja de Boer bij de hand
Haat diep Engeland,
Wie zou die natie niet verachten;
Heel Europa voorwaar
Hooft zeer duidelijk en klaar
Uit de kampen de jammerende klachten.

Men wist dat het niet kon
Dat men de Boer overwon,
Daarom moest vrouw en kinderen lijden
De beschaving zij dank
Men stuurde hen naar een kamp
Om de dood te gemoet te schrijden.

Ja ik heb het er op gezet
Bij het laatste couplet
Aan hem de schuld van al dat moorden;
Een iedereen weet
Dat hij Chamberlain heet
Moord en dood zijn, zijn eenige accoorden.

Refr. : Arme vrouw en kinderen
Stuurt men naar moordenaarskampen henen,
O wat een schand
Lage wraak van Engeland !

Hevige gevechten werden geleverd op 28 januari 1881 te Laing's Nek, op de Ingogo-hoogte op 7 februari en op de Majoeba-berg op 27 februari 1881, waar generaal Colley sneuvelde. Vele Britse soldaten vonden er de dood maar logischerwijze sneuvelden ook talrijke Boeren. In het lied over "De stervende Boer" vinden we nogmaals het zelfde refrein terug zoals in voorbeeld 5 :

(14) Scheepers: Een van de moedige strijders tijdens de oorlog die echter tijdens een veldslag sneuvelde.

Voorb. 8 : DE STERVENDE BOER

Ziet gij daar nu ginds in de verte,
een boer met een stervend gelaat.
Zijn aanschijn doet ons allen smerte,
Een meisje vol trouw bij hem staat.
Zij staat daar zoo droevig te wenen,
en spreekt, mijn geliefde zoo teer,
weldra gaat gij voor eeuwig heen,
en laat mij zoo gansch alleen.

Refr. : O Chamberlain
wat hebben wij U misdreven,
De boeren zijn zoo goed
als gij hun niets misdoet.
Geen medelij
kon U 't hart nog bewegen,
gij zijt gevloekt, gevloekt als een barbaar.

Den boer ligt daar neder gestreken,
toch flikkerd nog moed' in zijn brein,
Wijl 't meisjes hart is aan het breken,
zucht zij heel zacht : " O Chamberlain
Gij die toch zoo wreed oorlog voerde
wat hadden wij boeren U misdaan,
dat gij ons zoo laf hier ontroofde,
van troost en van ons klein bestaan. "

[refr. als in 1]

Nog zie ik mijn ouden grijzen vader,
die trouw voor zijn land en zijn eer,
getroffen was door een verrader,
bebloed lag hij daar eens te neer.
Ik zag daarbij nog mijn moeder,
met doorboorde borst neergeveld.
Ook nam men nog mijnen jongsten broeder
die zoo moedig streed als eenen held.

[refr. als in 1]

Daar ligt nu ook nog mijn geliefde
die streed voor de eer van zijn land
Men ziet hoe het afscheid hem griefde,
wijl hij nog 't geweer houd in de hand.
Men hoort nog zijn stervende stemme,
die roept : " Op broeders allemaal "
En nog steeds zijn wapen omklemmend,
zegt hij : " Ik sterf voor mijn Transvaal ".

Slotrefrein

O, Chamberlain
Weldra worden wij hier gewroken.
Wij sterven daarom blij,
Transvaal moet worden vrij.
Maar beeft voorwaar,
want er blijven nog vele helden.

De Wet is ook nog daar,
dien dapp'ren generaal.

Ook al waren de gevechten tussen Boeren en Britten geen groot-scheepse oorlogsverrichtingen, toch waren deze zware schermutselingen niet ontbloot van het ware oorlogsgedoe. Het was bovendien algemeen bekend dat de Boeren meestal de bovenhand behielden in de strijd. Waarschijnlijk is het aan deze overwinningen toe te schrijven dat Engelse auteurs hun vijanden van verraad en nog erger zaken beschuldigden... de concentratiekampen van toen strekten de Engelsen echter niet tot eer.

In een gevecht zijn er altijd verliezen in beide kampen en zowel Boeren als Britten hadden slachtoffers in hun rangen, doch dat een kind het leven in de strijd laat is niet goed te praten :

Voorb. 9 : HET HELDENKIND VAN TRANSVAAL

Moederlief sprak een kind van 13 jaren,
Laat mij bij mijnen vader strijden gaan,
Want ik ben kwaad op die wreede barbaren,
Zij hebben ons al genoeg kwaad gedaan.
Den engelschman wil ons allen verdrukken,
Stelen het goud, en ook ons diamant;
Maar daarin zullen zij toch niet gelukken
Wij strijden voor ons duurbaar vaderland.

Refr. : Ik zeg adieu, moeder die ik oprecht beminne,
Ik ga naar 't slachveld strijden gelijk een held;
Voor mijn geboorteland stel ik mijn bloed te pande
Sterf ik in berg of dal dan is 't voor den Transvaal !

Ach kind ! ach kind aan ziet hier uwe moeder,
Misschien blijf ik hier alleen op 's werelds plein;
Maar God zal zijn altoos mijn albehoeder,
En genezen al mijn druk en pijn.
Moeder weent niet, gij weet wij moeten strijden
En ons verdedigen in onze naaste nood,
Met mij geweer staan ik aan vader's zijde
Wij moeten strijden, ja zelfs tot den dood.

Refr. : Weent niet moeder wij krijgen beter tijden
Ik gaan zonder bezwaar trotseren het gevaar,
Ik gaan met dapperheid voor ons vrijheid strijden
Sterf ik op het slachveld dan is het voor ons beiden.

Wat zie ik daar... ja dat is mijn vader
Dien Engelsman heeft hem zijn hart doorboord,
Ik zal mij wreken op dien laffen verrader
Daar hij mijn vader onmenselijk heeft vermoord.
Mijn geschut kwan dan ook zijn hert doorboren
Weg met den schurk, weg met de laffen boel,
Gedenk dat ik een kind zijn van de boeren
Want ons geschut dat mist hier nooit zijn doel.

Refr. : Nu ken ik geen gevaar in deze droeve strijd
Den vrokop, den snoodaard verbrijzelt mij het hart⁽¹⁵⁾
Vader mijn dierbaar schat, gij waart mijn troost op aarde
Maar uw vergoten bloed bestrijd ik tot den dood.

Modder-Rivier geeft hiervan de blijken,
Het water is gekleurd met Engelsch bloed,
Daar moesten veel van die barbaren wijken,
En omkomen in dien fellen vloed.
Zij hebben genen moed en toch moeten ze strijden
En houden met den brave Boer den spot,
Victoria gedenk toch deze tijden
Gij wordt gestraft door de grote hand van God.

Refr. : O dapper Helden Kind, hoe moeten Wij u roemen !
Want voor groot Engeland is het een ware schand,
't Geweer op d'hand, wilt d'Engelsras verpletteren
Maar gij door ons bemind ! Leve gij Helden Kind !

In het voorgaande voorbeeld heeft de volkszanger er zelfs een 13-jarige knaap bijgebracht. Wellicht zit er iets van waarheid in alhoewel dergelijke "berichten" niet als onvoorwaardelijk echt mogen beschouwd worden.

Wat wel vaststaat is het feit dat ook in Zuid-Afrika talrijke slachtoffers gevallen zijn en het zijn vooral deze van de Boeren die door onze volkszangers bezongen worden, natuurlijk op een wijze die enerzijds medelijden verwekt en een zekere antipathie tegenover de Engelsen opwekt. Ook komt in deze liederen tot uiting dat vooral de kinderen de grote slachtoffers zijn van een stompzinnige oorlog :

Vrb. 10 : JAMMERKLACHT VAN HET TRANSVAALS WEZENKIND

Aanhoort mijn klacht zoo zucht een meisje
Terwijl gij hier mijn tranen ziet,
Mijn vader viel terwijl hij strijdde
En nu, nu ben ik in verdiet.
Ik heb niets meer om langer van te leven
Geen hulp of troost, geen bijstand in 't verschieft

Verlicht haar smart, haar droevig lot }
Dan zeker, zeker loont u God. } bis

Geen broer of zuster meer op aarde
Die in mijn lot of smarten deelt,
Het te leven heeft voor mij geen waarde
Er is niemand die mijn wonden heelt.
Geheel alleen loop ik hier zoo te dwalen
Gansch afgemat van kou en hongersnood,

Ach kwam de dood mij ook maar halen }
Dan was, dan was ik uit de nood. } bis

(15) Vrokop = slokop.

Ik verloor mijn dierbare vader vroeg
 Helaas wat moet ik lijden,
 Hij stierf voor zijn lief vaderland,
 Voor 't recht van Transvaal te strijden.
 Maar ook, helaas, hij is niet meer in leven
 Een kogel heeft hem daar ter neer geveld;
 Terwijl hij zucht, wil 't hen vergeven
 Stierf hij, stierf hij daar als een held. } bis

Mijn moeder was mijn eenigste troost
 Wie had ik hier nog nader
 Zij wees mij steeds zijn grafsteen aan
 Sprak, kind daar ligt uw vader.
 Maar helaas! zij is ook niet meer in leven
 Ook zij zonk spoedig in het graf ter neer,
 Wie kan mij hier hulp nog geven
 Ik heb nu toch geen ouders meer. } bis

Nu smee ik aan de Hemelheer
 Met kinderlijke tonen,
 Opdat ik naar de hemel ga,
 Waar nu mijn ouders wonen.
 Kom ik nu daar bij mijn ouders weder
 In 't Hemelrijk waar nu mijn ouders zijn,
 Dan zeg ik, ouders ween nu niet meer
 Hier is uw, uw dochter weer! } bis

Andere plaatsen waar men hevige schermutselingen gekend heeft waren de Modderrivier en de Tugela, een gebied dat door de Boeren zou bezet worden. Het leger van de Boeren, vooral onder het kommando van Cronjé, zou steeds aan de winnende hand blijven tot op het ogenblik dat Engeland zijn troepenmacht in Zuid-Afrika meer dan aanzienlijk versterkte. De Boeren zouden echter een heroïsche strijd leveren die o.a. bezongen werd door Jos. Janssens uit Antwerpen :

Voorb. 11 : HELDENSTRIJD DER BOEREN

Als ik somtijds een blik sla in 't verleden
 En zie hoe groot dat Engeland eens was
 Met welken moed dit volk heeft gestreden
 Ge begrijpt dat het voor vorst en vrijheid was.
 Ik Weet toch hoe dat het kan gebeuren
 Dat d'Engelsman nu werd zo laf
 Dat hij de vrijheidslanden der Boeren wilt verscheuren
 Maar ge ziet God oordeelt zijne straf.

Refr. : Van aan de grenzen zijn de boeren reeds gekomen
 Tot Modderrivier en aan de Toegela
 De Engelschen hebben overal de vlucht genomen
 Hip! Hip! hoera (2x)

't Is op de rijkdommen van de rijke gronden
 Dat d'Engelschman reeds lang te loeren lag
 Tot hij nu dacht 't oogenblik t'hebben gevonden

Den Boer te doen verliezen slag op slag.
Den grooten Brit die heeft zich thans bedrogen
De Boer die is gewapend van kop tot teen
Zelf d'Engelsche staten zijn bewogen
Duizenden zielen sneuvelden meteen.

Refr. : De groote Brit dacht in Transvaal te promeneren
Met zijn groot leger en mannen van den raad
Maar nu helaas moet hij zelf beweren
Dat Britsche vlag niet in Transvaal te wapperen staat.

Reeds eene eeuw is Engeland aan 't vechten
Tegen een volk beziel met heldenmoed
Dat volk wil genieten zijne rechten
Doch Albion verstond dat zoo niet goed.⁽¹⁶⁾
Chamberlain aan 't hoofd besloten zij U te strijden
Te strijden voor dat rijke stukje land
Ze dachten zich, door rijkdom te verblijden
Maar vergaten dat de boeren strijden hand in hand.

Refr. : Nooit zult gij Brit een voet op hunne gronden zetten
O neen, dat niet, en neen, dat kan niet zijn
De moedige boeren die zullen het U beletten
En de rijkdommen blijven ook de zijn.

Gaat zoo maar voort moedige boersche helden
Als g'overwint hebt ge de vrijheid van uw land
Uw vrije rechten die zullen dan wel gelden
Vrees geen vijand en strijd maar hand in hand
De dag van vree is naderbij gekomen
Schept nog wat moed Oranje en Transvaal
G'hebt nu reeds de helft van 't groot leger weggenomen
Nu nog de rest dan heb g'het allemaal.

Refr. : Tot modder is het grootste land bezweken
De verbrokkeling wacht Engeland nu af
De boers moesten hun vaderland toch wredeken
En de groote Albion moest nu de wereld af.

J. DE VUYST
(vervolgt)

(16) Albion = het Britse rijk

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

Vereniging zonder winstoogmerk

De Bond bevordert de studie van de volkskunde en geeft sedert 1926 het tweemaandelijks tijdschrift «Oostvlaamse Zante» uit, waarin volkskundige bijdragen en de resultaten van volkskundige enquêtes in Vlaanderen gepubliceerd worden.

De Bond schrijft ten laste van zijn Alfons de Cockfonds tweejaarlijks een prijsvraag over volkskundige onderwerpen uit, organiseert voordrachten, tentoonstellingen en reizen.

De Bond is eind 1968 gestart met een Kantwerkstersclub Sint-Katelijne, die cursussen in kantwerk organiseert, thans gespreid over vier jaar.

Raad van Beheer van de Bond: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: Lic. R. van der Linden; ondervoorzitters: Lic. M. Daem en J. Pieters; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: A.G. Homblé; leden: H. Depoorter, J. De Vriendt, Dr. R. Haeseryn, G. Hebbelynck, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, R. Tondat, F. Van Bost, Prof.-Dr. P.J. Vandenhouste, Lic. A. Van den Kerkhove, G. Van Peteghem en G. Weze.

Dagelijks bestuur van de Bond: voorzitter: Lic. R. van der Linden; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: A.G. Homblé; leden: Dr. R. Haeseryn en G. Hebbelynck.

De Bond heeft daarnaast volgende permanente commissies:

Kommissie voor volkskundige Enquêtes: voorzitter: Lic. R. van der Linden; leden: M. Broeckhove, Lic. M. Daem, Dr. R. Haeseryn, J. Pieters en G. Weze; adviseurs: Lic. H. Arens en M. Van Wesemael.

Kommissie voor feesten en reizen: voorzitter: G. Weze; leden: M. Broeckhove, G. Hebbelynck, F. Van Bost, G. Van Peteghem, F. Van Belle en Dr. R. Haeseryn.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond in 1927 in het voormalige Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, is sedert 1962 overgebracht naar het Kinderen Alynshospies, Kraanlei 63, Gent. De Bond beheert het Museum dat de Stad Gent bij besluit van 27-9-1931 in bescherming heeft genomen. Daartoe heeft de Bond een beheercommissie in het leven geroepen bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Beheerkommissie Museum voor Volkskunde: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: G. Weze; ondervoorzitter en konservator: Dr. R. Haeseryn; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: G. Hebbelynck; leden: H. Depoorter, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, F. Van Bost, Prof. P.J. Vandenhouste, Lic. R. van der Linden, G. Van Peteghem en drie stadsafgevaardigden.

Dagelijks bestuur en aankoopcommissie van het Museum voor Volkskunde: voorzitter: G. Weze; ondevoorzitter en konservator: Dr. R. Haeseryn; penningmeester: G. Hebbelynck; sekretaris: M. Broeckhove.

(Vervolg van tweede blz. van de kft).

35. **Voorzitter F. Van Es ter ere Huldebetoon en Bibliografie**: Inleiding «De Wals der Zestigjarigen» door Prof. Dr. P. DE KEYSER, 1954, 24 blz., 1 ill. Prijs: 50 F (leden 38 F) + 5 F porti.

36. **De 78ste Rattenschieting te Zaffelare** door Lic. M. DAEM, 1970, 15 blz., 6 ill. Prijs: 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.

37. **Cikorei** door Lic. R. VANDER LINDEN (nr. XXXIII v. Uitgaven Kon. Bond...) 1973, 48 blz., 1 kaart, rijk geïllustreerd. Prijs: 80 F (leden 55 F) + 7 F porti.

38. **De Gentse Kant** door M. BROECKHOVE, met uitleg door Mevr. L. VAN DIJK-VANHOOREN (résumé en français) (nr. XXXIV v. Uitg. Kon. Bond...). 1973, 36 blz., 12 ill. Prijs: 105 F (leden 85 F) + 7 F porti.

39. **Kantwerkstersclub St.-Katelijne - Kursus Cluny 2e leerjaar**. Prijs: 185 F + 7 F porti.

REEKS: UIT HET GENTSE MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Verkrijgbaar op het Museum voor Volkskunde, Kraanlei 63, Gent

1. **Uit de Geschiedenis van het Saffarke of Kogelstiesje** (mit einer d. Zusammenfassung) door M. Van Wesemael. Prijs: 40 F + 5 F porti.

Elk bedrag voo af storten op postrekening-nr. 000-0096946-43, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

UITVERKOCHT zijn: Herdenkingsalbum Alf. de Cock - Het Stroodekkersbedrijf door Cl. Trefois - **Lodewijk De Vreese Bibliografische studie** - De Plattegrondsvormen van z.g. «Frankische Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land, door Cl. Trefois - De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore, door Cl. Trefois - De **Tinnepotgieterij te Gent** door J. Boes - **Galerij van Gent** - he Typen door E. Andelhof - **De Magic van het Poppenspel**, door F. Van Es en anderen - **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove - **Sint-Kristoffel. Legenden. Verering. Verspreiding**, door